

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Názory dětí staršího školního věku na sociální práci

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **Sociální politika a sociální práce**

Autor: Veronika Tesařová

Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Názory dětí staršího školního věku na sociální práci*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. 8. 2021

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Bohdaně Břízové, Ph.D., za odborné vedení, její rady, připomínky a čas, který mi věnovala během psaní této práce. Dále také touto cestou děkuji všem komunikačním partnerům, kteří se na výzkumu podíleli. Mé poděkování samozřejmě patří i rodině za jejich podporu během celého mého studia.

Názory dětí staršího školního věku na sociální práci

Abstrakt

V této bakalářské práci se zabývám názory dětí staršího školního věku na sociální práci. Cílem bakalářské práce bylo zjistit a popsat jaké informace mají děti staršího školního věku o sociální práci, jak ji vnímají a zda je pro ně perspektivní jako možná budoucí profese.

Pro zpracování praktické části a dosažení cíle byl využit kvalitativní výzkum, metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly provedeny s 8 dětmi staršího školního věku z Českých Budějovic, které byly vybrány na základě metody sněhové koule. Po zpracování rozhovorů jsem jejich vyhodnocení provedla metodou kategorizace.

Z výsledku výzkumu vyplývá, že děti staršího školního věku mají pouze malé až mizivé povědomí o sociální práci, která není ani ve školním ani v rodinném prostředí nijak zvláště představována. Na základě rozhovorů můžeme konstatovat, že děti si dokážou odvodit, co znamená pojem pomáhající profese, avšak sociální práce jako taková je pro ně velkou neznámou.

Výsledky této bakalářské práce mohou přispět ke zlepšení informovanosti o sociální práci nejen pro děti staršího školního věku, ale i pro širokou veřejnost. Jde především o to, že sociální práce se vyskytuje v běžném životě, aniž bychom si ji uvědomovali, a proto je dobré o této oblasti informovat již děti na základních školách a nabízet jim to i jako možnost budoucího zaměření.

Klíčová slova

sociální práce; sociální pracovník; předpoklady; starší školní věk; poradenství

Opinions of older school children on social work

Abstract

In this Bachelor thesis, I discuss the views of older school-age children on social work. The aim of the Bachelor thesis was to find out and describe what information children of older school age have about social work, how they perceive it and whether it is promising for them as a possible future profession.

Qualitative research, polling method and semi-structured interview technique were used to process the practical part and achieve the goal. Interviews were conducted with 8 children of older school age from České Budějovice who were selected on the basis of the snowball method. After processing the interviews, I conducted their evaluation using the categorization method.

The results of the research indicate that children of older school age have little to little awareness of social work, which is not particularly present in school or family settings. On the basis of the interviews, we can conclude that children can deduce what the concept of a helping profession means, but social work as such is largely unknown to them.

The results of this Bachelor thesis can help to improve awareness of social work not only for older school age children, but also for the general public. It is particularly the case that social work occurs in everyday life without us realising it and it is therefore a good idea to inform children in primary schools about this area and to offer it to them as a future focus.

Keywords

social work; social worker; qualifications; older school age; counselling

Obsah

1	Teoretická část	8
1.1	Sociální práce	8
1.1.1	Historie sociální práce	8
1.1.2	Vymezení sociální práce	10
1.1.3	Sociální fungování	11
1.1.4	Metody sociální práce	12
1.1.5	Poskytování sociálních služeb	13
1.1.6	Cílové skupiny sociální práce	15
1.1.7	Sociální pracovník	16
1.1.8	Způsobilost a předpoklady pro výkon sociálního pracovníka	19
1.2	Starší školní věk	21
1.2.1	Charakteristika staršího školního věku	21
1.2.2	Tělesný vývoj.....	23
1.2.3	Emoční vývoj.....	24
1.2.4	Psychický a sociální vývoj.....	25
1.2.5	Příprava na volbu povolání	26
2	Cíl práce a výzkumné otázky	29
2.1	Cíl práce	29
2.2	Výzkumné otázky.....	29
3	Metodika	30
3.1	Použitá metodika	30
3.2	Výzkumný soubor	30
3.3	Realizace výzkumu	31
3.4	Vyhodnocení dat	31
3.5	Etika výzkumu	31
4	Výsledky	33
4.1	Výsledky rozhovorů	34
5	Diskuze	42
6	Závěr	46
7	Seznam použitých zdrojů	47
8	Seznam příloh	57

Úvod

Při výběru tématu bakalářské práce jsem byla pevně rozhodnuta zaměřit se na dětskou problematiku. Téma „Názory dětí staršího školního věku na sociální práci“ mi přišlo jako zajímavé z hlediska výzkumu, protože žádný podobný výzkum jsem nikde nenašla. Současně si myslím, že pokud děti o tomto oboru moc vědomostí a současně s tím i zkušeností nemají, je to dobře, protože to naznačuje správně fungující a bezproblémovou rodinu, avšak z hlediska profese jako takové je dle mého názoru škoda, že školy sociální práci více nepropagují.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na dvě základní kapitoly. První kapitola se zabývá obecně sociální prací. Společně s odbornou literaturou v této části pojednávám o vzniku sociální práce, jejím fungování a o sociálním pracovníkovi a jeho předpokladech. Kapitulu zakončuji syndromem vyhoření, kterým je postiženo mnoho pracovníků pomáhajících profesí. V druhé části se zabírám starším školním věkem, který definuji jak obecně, tak z hlediska tělesného, emočního a psychického vývoje a celou kapitolu zakončuje kariérní poradenství, které je v tomto věku také velmi důležité z hlediska budoucího rozvoje dětí staršího školního věku.

Ve výzkumné části je definován cíl, výzkumné otázky a metodika. Cílem bakalářské práce bylo zjistit a popsat, jaké informace mají děti staršího školního věku o sociální práci, jak ji vnímají a zda je pro ně atraktivní jako možná budoucí profese. Pro získání dat do praktické části bakalářské práce byl vybrán kvalitativní výzkum, metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru, následně zvolená data byla vyhodnocena metodou kategorizace.

Využití této práce může sloužit pro zlepšení informovanosti o sociální práci, která je v dnešní době rozsáhlejší než v letech minulých. Výsledky práce mohou být použity u kariérních či výchovných poradců jako možnost dalšího vzdělávání a výběru budoucího studia pro žáky devátých tříd základních škol.

1 Teoretická část

1.1 Sociální práce

V úvodní kapitole bakalářské práce bude zmíněna sociální práce, a to formou charakteristiky, historie, osoby sociálního pracovníka. K pochopení významu sociální práce jako takové, je důležité vycházet právě z její historie. I když se formy a způsoby pomoci v průběhu let měnily, tak právě historické události dovedly sociální práci až do dnešní podoby. A ta se tak stala akceptovanou profesí.

1.1.1 Historie sociální práce

Matoušek a Šustová (2002) píší, že sociální práce se začala rozvíjet v době rozšíření křesťanství, které bralo pomoc chudým jako jednu z cest ke spáse. Podle Kodymové (2013) ve středověku často docházelo k řešení problémů, které se týkaly lidí bez domova, tuláků či žebráků. Matoušek (2012) podotýká, že na nevyhovující sociální postavení obyvatel, kteří často trpěli epidemiemi a hladomorem, jako první zareagovala církev zřízením ústavů, řádových nemocnic a útulků pro chudé, staré, nemocné aj. Dále také autor uvádí, že v období středověku často sociální práci vykonávali mniši a jeptišky.

Kodymová (2001) píše, že v období renesance a osvícenství dochází ke vzniku nemocnic nebo sirotčinců, avšak sociální práce si zanechává stále pouze represivní charakter. První nemocnice, která se dělila na zdravotní a sociální péči byla na našem území vybudována v roce 1620 (Kodymová, 2001).

Matoušek (2011) poukazuje na fakt, že až na přelomu 18. a 19. století začala vznikat zvláštní zařízení, kterými byly sirotčince pro odložené děti, různé starobince či blázince pro duševně choré jedince a mnohé další. Autor také uvádí, že v 19. století byl vydán zákon, který upravoval postavení dítěte v rodině. V případě porušení práv dítěte jako bylo například zanedbání péče, často docházelo až k odebrání dítěte soudem. Pomoc začala být udělována na žádost potřebného, ale poskytnuta byla až tehdy, uznal-li poskytovatel tuto žádost za odůvodněnou (Matoušek, 2012).

Dle Kaplánka (2013) se slovní spojení sociální pracovník poprvé vyskytlo v anglosaském prostředí na počátku 20. století ve vztahu péče o postižené tuberkulózou.

V období 20. století začaly bohaté vrstvy obyvatel vytvářet dobrovolnické organizace, zaměřující se na sociální problémy (Matoušek, 2011).

V roce 1917 vyšla ve Spojených státech amerických kniha M. Richmondové *Social diagnosis*, která dala impuls k zřizování sociální práce. Stuart (2013) uvádí, že jako zakladatelku sociální práce, v podobě, ve které jí známe dnes, můžeme považovat americkou aktivistku Jane Addams, která již v 19. století založila předchůdce azylového domu tzv. „Full House“.

V České republice se o rozvoj sociální práce nejvíce zasloužila Alice Masaryková (Puskajlerová, 2013). Dle autorky mezi nejdůležitější činy Alice Masarykové patří založení Červeného kříže a České ošetrovatelské školy, dále se také zabývala bojem za lepší životní podmínky společnosti a za práva a postavení žen. Po smrti Alice Masarykové a nástupu komunismu k moci, dochází k úpadku sociální práce (Puskajlerová, 2013).

Velmi nežádoucí vliv na sociální práci měla 2. světová válka a období, které následovalo po ní. Pozice, kterou sociální práce i její pracovníci ve společnosti zaujímali, začala upadat a vymizel i zájem o informování veřejnosti o důležitosti této profese (Kodymová, 2013). Šťastná (2016) uvádí, že podstatná změna v sociální práci nastala i po roce 1948, kdy se k moci dostala Komunistická strana Československa a sociální práce tak začala být řízená státem. Důsledkem komunistického režimu a s ním spojené centrálního řízení sociální práce, které bylo založeno pouze na příkazech a nařízeních, je i v dnešní době značná nedůvěra k tomuto oboru (Puskajlerová, 2013).

V 60. letech dochází k určité sociální rovnosti z hlediska sociálních a lidských práv (Nečasová, 2001). Ve stejném období je také založena Společnost sociálních pracovníků a ministerstvo práce a sociálních věcí (Šťastná, 2016). Nečasová (2001) zmiňuje, že v sedmdesátých letech se výrazně řeší profesní etika a hodnoty sociální práce. V 80. letech 20. století došlo ke schválení záměru o nalezení řešení různých sociálních otázek (Matoušek, 2011). K velké proměně sociální práce došlo také po roce 1989, kdy nastala výrazná přeměna sociální politiky (Šťastná, 2016).

V posledních letech stále dochází k výrazné změně sociální práce, a to jak v České republice, tak i celé Evropě. Nejvýraznější změnou je obsah samotné sociální práce,

kteřá se strukturuje a dochází k její privatizaci a profesionalizaci (Musil, Bareš, Havlíková, 2011).

1.1.2 Vymezení sociální práce

Sociální práce se řadí do skupiny takzvaných pomáhajících profesí, a pro její správné pochopení je důležité vymezit i tento pojem (Géringová, 2011). Spojení pomáhající profese je v dnešní době hojně používaným termínem a jednotná definice se v literatuře nenachází. Musil (2013) uvádí, že za pomáhající profesi lze považovat řízenou skupinu lidí, kteří používají teoreticky popsáné postupy, jejichž cílem je udělit speciálně zaměřený typ podpory. Hartl a Hartlová (2010) píší, že jde o název, který je stejný pro veškeré profese, jež se zabývají pomoci druhým. Dle Musila (2013) jde o profese a vědní obory i mimo sociální práci, jsou jimi například medicína, psychiatrie, pediatrie, pedagogika a učitelství, právo a soudnictví aj.

Jak uvádí Hartl a Hartlová (2010) tak i Géringová (2011) se s nimi shoduje na tom, že jsou pomáhající profese povolání, která jsou založená na pomoci druhým lidem. Autorka dále uvádí, že od ostatních profesí se tyto pomáhající odlišují právě některými jinými společenskými rysy, příkladem lze uvést nutný vztah klienta s pracovníkem nebo zapojení osobnosti pracovníka v případě pomáhajícího procesu. Michalík (2011) ještě ostatní autory doplňuje o fakt, že mezi pomáhající profese lze zařadit i rehabilitační pracovníky či maséry, i když v menší míře než ostatní již zmíněné profese.

Z mnoha řad definic sociální práce je zřejmé, že zásadní pro její uplatnění je především spolupráce s dalšími obory, jako jsou psychologie, sociální pedagogika a mnohé další. Jde o obory, která jsou v oblasti sociální práce doplňující (Gulová, 2011). Dle Mátela (2019) se současná sociální práce řadí k moderně se zdokonalujícím vědním disciplínám a pomáhajícím profesím. Autor také uvádí, že jde o odbornou činnost, která je uskutečňována pomocí profesionálních sociálních pracovníků.

Pro vytyčení sociální práce existuje několik druhů definic. Gulová (2011, s. 14) uvádí starší definici sociální práce takto: „*Sociální práce je to, co dělají sociální pracovníci, ... (nebo to, co prostě jiní – zdravotníci, učitelé, politici, rodiče ... nedělají)*.“ Naproti tomu Matoušek (2008, s. 200-201) sociální práci definuje poněkud rozsáhleji: „*Sociální práce je společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je*

odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.) Sociální práce se opírá jednak o rámeček společenské solidarity, a jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu.“ Nečasová (2004) přeložila návrh Mezinárodní federace sociálních pracovníků, která definuje sociální práci jako profesi, která podporuje sociální změnu a řešení problémů, které se objevují v lidských vztazích. Dále také uvádí, že základem sociální práce jsou zákonitosti lidských práv a sociální spravedlnosti. Sheafor a Horejsi (2012) vymezují sociální práci jako profesi, která se zabývá podporou lidí v mezích společenského prostředí, jež směřuje ke zlepšení jejich sociálního fungování na maximální úrovni. Matoušek (2011) zmiňuje, že jde o sociální služby, které jsou poskytovány lidem sociálně znevýhodněným s cílem zkvalitnit jejich život a začlenit je v co největší míře do společnosti. Zásadní definicí sociální práce je také celosvětová definice, která říká, že sociální práce je profese a akademická disciplína, která napomáhá podpoře sociálních změn a rozvoji, dále společenské soudržnosti a upevnění lidí (Global Definition of Social Work, 2014). Podle Fischera a Milfaity (2010) v sociální práci nejde jen o sjednání sociální dávky pro klienta nýbrž o to, že sociální pracovník vstupuje do klientových mezilidských vztahů.

1.1.3 Sociální fungování

Matoušek (2003, s. 208) popisuje sociální fungování takto: *„Kvalita společenských vazeb jednotlivce, obvykle posuzovaná podle několika kritérií – např. podle kvality vztahů k lidem, využití vlastního potenciálu, plnění požadavků společenského prostředí.“* Carlton (in Navrátil, 2001) formuluje termín sociální fungování jako schopnost zvládat činnosti ve vztahu k jiné osobě tak, aby to bylo vyhovující pro nás samotné, ale zároveň i pro druhé. Harriet Bartlettová byla jednou z nejvýznamnějších šřítelek sociálního fungování a tento pojem definovala ve své knize *„The common base of social work practice“* jako interakce probíhající mezi požadavky prostředí a lidmi (Navrátil, 2001). Autor dále uvádí, že se koncept sociálního fungování pojí také s pojmy sociální situace a zvládání jako schopnost uskutečňovat a poznávat určité role (Navrátil, 2001). Sociální fungování je hlavním konceptem, který usměrňuje nynější sociální práci v českém prostředí (Votoupal, 2013). Při definování sociálního fungování je potřeba si

uvědomit, že každý člověk může díky své aktivitě měnit prostředí, které ovlivňuje chování člověka ať už pozitivně, či negativně (Kraus a Poláčková, 2001). Navrátil (2013) zmiňuje, že je nám sociální fungování nápomocno při současné životní situaci a zároveň je dobře použitelné při posouzení vlastní životní situace.

1.1.4 Metody sociální práce

Sociální práci lze dělit z několika různých hledisek, a proto budou v této podkapitole některé z nich přiblíženy. Metody sociální práce volí sociální pracovník ve většině případů na základě povahy či potřeby klienta a na základě svých zkušeností. Metody sociální práce lze definovat jako postupy, které vedou k předem stanoveným cílům, k jejichž dosažení je potřeba profesionální činnosti a jistá dovednost sociálního pracovníka (Mátel, Oláh, Schavel, 2011).

Již na počátku 20. století Mary Richmond (1922) obecně poukázala na metodu jako na srovnání různých činností, které vedou k dosažení určitého cíle. Dle Mátela (2019) je: *„Metoda sociální práce způsob, jak dosáhnout předem stanovený cíl prostřednictvím profesní činnosti sociálních pracovníků při práci s jedincem, rodinou, skupinou nebo komunitou.“*

Řada autorů se zabývá tématem metod sociální práce a rozdělují je na:

- *Práci s jednotlivcem*—dle Smutkové (2007) je sociální práce s jednotlivcem založena převážně na obnově sociálního fungování a zachování rovnovážnosti mezi nároky okolí, prostředí a daného klienta. Vrtilšková (2009) uvádí, že metoda práce s jednotlivcem je založena především na rozhovoru sociálního pracovníka s klientem.
- *Práci se skupinou* – Havránková (2013) definuje, že se skupinová sociální práce využívá u různorodých cílových skupin. Uvnitř skupiny také často dochází k podpoře mezi členy a ukazuje se, že i ostatní mají podobné problémy a tím pádem v tom není nikdo sám. Existuje velké množství skupin s různými zaměřeními např. terapeutické, socializační, podpůrné aj.
- *Práci s rodinou* – Matoušek a Hálová (2013) uvádějí problémy, které sociální pracovníci v této oblasti řeší, týkají se převážně bydlení, zaměstnání rodičů či

příjmů rodiny, často také dochází k řešení vztahových a komunikačních potíží mezi členy rodiny. Touto metodou se zabývá i Vrtišková, (2009) podle které byla hlavním důvodem pro tuto metodu neefektivnost sociální práce s jednotlivcem.

- *Komunitní práci* – řeší Kinkor (2013), se kterým se shoduje i Vrtišková (2009) na tom, že v komunitní sociální práci jde zejména o nastavení a další rozvoj určitých změn v komunitě. Při této metodě se do procesu zapojují všichni členové komunity, různé místní organizace apod. Pro to, aby sociální pracovník v této oblasti odvedl kvalitní práci, musí velmi dobře znát danou společnost a zároveň se orientovat v nabídkách jiných organizací či služeb, které pak může doporučit pro další či jinou pomoc. (Navrátil et al., 2003)

Gulová (2011) předešlé autory doplňuje ještě o *případovou práci*, která se orientuje na případ jednoho konkrétního člověka a pomáhá mu nalézt nejvhodnější řešení jeho situace.

1.1.5 Poskytování sociálních služeb

Sociální práce je realizována např. ve státní správě a samosprávě, nestátních neziskových organizacích i ve školských zařízeních, ale především v sociálních službách, v nichž jsou sociální pracovníci zaměstnáváni sociálními subjekty proto, aby uskutečňovali jejich cíle a programy (Gulová, 2011). Pomoc a podpora, která je poskytována prostřednictvím sociálních služeb musí být založena na lidské důstojnosti (Lojan, 2018). Gulová (201) také uvádí, že zřizovatelem a zároveň i poskytovatelem sociálních služeb mohou být obce, kraje, ministerstvo práce a sociálních věcí, nestátní neziskové organizace a další (Gulová, 2011). Autorka dále apeluje na to, že se sociální služby v České republice dělí podle druhu a forem jejich poskytování (Gulová, 2011).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v §34 označuje zařízení, která se zřizují pro poskytování sociálních služeb. Mezi tyto zařízení patří:

- *centra denních služeb,*
- *denní stacionáře,*
- *týdenní stacionáře,*
- *domovy pro osoby se zdravotním postižením,*

- *domovy pro seniory,*
- *domovy se zvláštním režimem,*
- *chráněné bydlení,*
- *azylové domy,*
- *domy na půl cesty,*
- *zařízení pro krizovou pomoc,*
- *nízkoprahová denní centra,*
- *nízkoprahová zařízení pro děti a mládež,*
- *noclehárny,*
- *terapeutické komunity,*
- *sociální poradny,*
- *sociálně terapeutické dílny,*
- *centra sociálně rehabilitačních služeb,*
- *pracoviště rané péče.*

Důležitou součástí sociální práce jsou její druhy, které definuje zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, v §32. Dle již zmíněného zákona pod tuto kapitolu patří sociální poradenství, které se dělí na základní a odborné sociální poradenství, také sem patří služby sociální péče a služby sociální prevence.

- *Základní sociální poradenství – Zákon č.108/2006 Sb., O sociálních službách, definuje základní sociální poradenství jako poradenství, které je udělováno osobám, které nabyté informace využijí pro řešení své nepříznivé situace.*
- *Odborné sociální poradenství – Dle Molka (2011) se jedná o poradenství zaměřené na potřeby jednotlivých sociálních skupin, které se člení dle jevu nebo cílové skupiny. Dle zákona č. 108/2006, O sociálních službách, se jedná o činnost, která je zaměřena na pomoc jednotlivcům a skupinám osob, například v poradnách pro seniory, občanských poradnách, manželských a jiných poradnách.*
- *Služby sociální péče–„Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení“ (zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách).*

- *Služby sociální prevence* – V zákoně č.108/2006 Sb., o sociálních službách je definováno že: „*služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.*“

Součástí odvětví sociální práce jsou i její formy. Sociální služby jsou dle způsobu poskytování rozděleny na služby ambulantní, pobytové a terénní. Definování forem sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., O sociálních službách:

- *Ambulantní sociální služby* – Jedná se o služby, za kterými osoba dochází anebo je doprovázena do zařízení sociálních služeb.
- *Pobytové sociální služby* – Jedná se o služby, které jsou spojeny s ubytováním v zařízení sociálních služeb.
- *Terénní sociální služby* – Jde o služby, které jsou poskytovány osobě v jejím přirozeném sociálním prostředí.

1.1.6 Cílové skupiny sociální práce

V knize Sociální práce v praxi (2010) se velká řada autorů zabývá rozdělením cílových skupin a jejich charakteristikou. Cílové skupiny autoři rozdělují takto:

- *Sociální práce se zdravotně znevýhodněnými* – Postižení je problém, který se týká tělesných funkcí a struktur; jedná se o problémy, které mohou člověka omezit v činnostech nebo společenských aktivitách (Koláčková a Kodymová, 2010).
- *Sociální práce se starými lidmi* – Sociální práce je zaměřena na péči o seniory, jejichž zdravotní stav je spojený s poklesem funkčních schopností (Janečková, 2010). Autorka dále ujasňuje, že smyslem práce se seniory je pomoc starému člověku opustit kruh nezvládání (Janečková, 2010).

- *Sociální práce s uživateli drog* – Cílovou skupinou jsou uživatelé drog, kteří drogy užívají jakýmkoliv způsobem (Müllerová, Matoušek a Vondrášková, 2010). Rozeznáváme 5 stupňů užívání, patří sem experimentální užívání drog, příležitostné užívání drog, pravidelné užívání drog, problémové užívání drog a závislost na droze.
- *Sociální práce s ženami, které poskytují placené sexuální služby* – Malinová (2010) uvádí, že ženy pracující v sexbyznysu je možné najít ve všech vrstvách společnosti.
- *Sociální práce s bezdomovci* – Schwarzová (2010) poukazuje na fakt, že bezdomovectví je sociálním jevem, který je podmíněn mnoha faktory a představuje krajní podobu sociálního vyloučení. Bezdomovectví je situace, kdy se člověk ocitá v bezprostřední nouzi a ocitá se bez trvalého domova (Schwarzová, 2010). Autorka dále apeluje na to, že nejvíce ohroženými skupinami bezdomovectví jsou dlouhodobě nezaměstnaní, hendikepovaní, senioři, příslušníci etnických minorit a migranti.
- *Sociální práce s uprchlíky* – Lze rozdělit několik skupin uprchlíků:
 - *uprchlíci de facto* – jedná se o běžence z oblastí válečného konfliktu či přírodní katastrofy
 - *žadatelé o azyl* – jedná se o ty, kteří podají již oficiální žádost o azyl
 - *azylant* – jedná se o osobu, která prokázala, že jeho strach z pronásledování je oprávněný a již mu byl udělen azyl (Günterová, 2010).

Dalšími skupinami, které lze zařadit mezi cílové skupiny sociální práce jsou například týrané, zneužívané či zanedbávané děti s jejich rodinami, osamocení rodiče, rodiny v rozvodovém řízení, rodiny s více problémy najednou, mentálně či duševně postižení lidé, lidé umírající v zařízení hospicového typu, oběti domácího násilí, riziková mládež, nezaměstnaní lidé či lidé potřebující dohled mediační a probační služby a mnoho dalších nejmenovaných skupin (Matoušek, 2010).

1.1.7 Sociální pracovník

Hanuš (2007) udává, že profese sociálního pracovníka vznikla na základě potřeby vyřešit nově vzniklé nepříznivé společenské situace, které zapříčiňují problémy jak

jednotlivcům, tak i celým skupinám. Zastaralé mechanismy již nedokázaly tyto problémy efektivně vyřešit, a proto sociální pracovník vstupuje do boje za zkvalitnění lidské společnosti.

Sociální pracovník je osoba, která své povolání vykonává dle §109 zákona č. 108/2006Sb., O sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Zmíněný zákon č. 108/2006Sb., O sociálních službách, definuje činnosti sociálního pracovníka takto: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“ Novotná (2014) představuje sociálního pracovníka zejména jako nejdůležitější nástroj poskytování pomoci.

Podle Matouška (2013) se sociální pracovník řídí právy a povinnostmi, které mu definuje právní systém, zaměstnavatel či vnitřní standardy organizací. Autor dále poukazuje na fakt, že sociální pracovník přichází do styku s detaily ze života klientů, a proto jsou daná pravidla, která klientům garantují ochranu. Gulová (2011) ještě doplňuje tvrzení, že významnou roli u sociálního pracovníka zaujímají i jeho osobnostní rysy a vzhledem k rozsáhlému vlivu sociální práce na osobní život klientů jsou právě sociální pracovníci vázáni etickým kodexem. Autorka dále doplňuje, že sociální pracovník má ve vztahu s klientem lepší postavení, a proto je důležité, aby se choval dle etických zásad. Proto, aby sociální pracovník dokázal vyplnit své poslání, je potřeba, aby správně pochopil svého klienta a jeho problém (Kopřiva, 2013).

Kaplánek (2013) se zmiňuje o úkolu sociálního pracovníka, jímž je podílení se na celkovém zkvalitnění klientovi situace. Urban (2013) poznamenává fakt, že sociální pracovník musí při výkonu své profese mnohdy spolupracovat i s odborníky z jiných oborů, stává se tedy pak členem multidisciplinárního týmu. Multidisciplinární tým je obecně definován jako skupina odborníků z různých oborů, kteří vzájemně spolupracují (Mental health Commission, 2006). Podle Kodymové (2015) je multidisciplinární spolupráce velmi cenná při získávání pozitivních výsledků intervencí, zejména ve prospěch klientů v komplikovaných situacích. Jde však o sociálního pracovníka, který

řeší situaci klienta jako celek. Sociální pracovník je ten, kdo by měl navrhnout určitý postup pro klienta, avšak musí brát v potaz i jeho aktuální životní situaci a dále by měl řídit jednotlivé odborníky tak, aby zabezpečil činnost ostatních pomáhajících profesí (Urban, 2013).

Vyskytuje se velké množství kompetencí, které by měl každý sociální pracovník zastávat, nicméně mezi ty základní lze dle Matouška (2013) zařadit:

- rozvíjení efektivní komunikace,
- orientaci a plánování postupů,
- podporu a pomoc k soběstačnosti,
- zásah a poskytnutí služby,
- účastnit se na práci organizace,
- odborný růst.

V oblasti sociální práce se sociální pracovníci mohou setkat s několika rolami, které se vzájemně prolínají. Řezníček (1994) představil různé typy těchto rolí. Každá z rolí je vhodná při jiné situaci a nelze říct, že by existovala nějaká, která by fungovala ve všech případech:

- *Pečovatel nebo poskytovatel služeb* – pomáhá klientům s postižením, nemocemi, či různými slabostmi při výkonu denních činností; často v pobytových zařízeních či domácím prostředí.
- *Zprostředkovatel služeb* – napomáhá klientům vyhledat sociální zařízení či jiné služby.
- *Cvičitel sociální adaptace* – pomáhá klientům upravit chování tak, aby byli schopni lépe řešit své problémy; v rámci tohoto jednání vykonává funkci učitele nebo trenéra společenských dovedností.
- *Poradce nebo terapeut* – umožňuje klientům získání náhledu na jejich postoje, pocity či způsoby jednání.
- *Případový manažer* – usiluje o obstarávání, koordinaci, správný výběr a souvislé poskytování služeb obzvláště u klientů s rozsáhlým množstvím sociálních a zdravotních potřeb; základem role je dlouhodobé hraní role agenta, kterého si klient najal k tomu, aby v síti služeb zabezpečil zkoordinování v zájmu určitého stanoveného cíle.

- *Manažer pracovní náplně* – organizuje přílišný objem práce, sleduje kvalitu poskytovaných služeb; především ve větších zařízeních.
- *Personální manažer* – zabezpečuje výcvik, supervize a řízení pracovníků.
- *Administrátor* – ve většině případů se jedná o pracovníka ve vedoucí pozici nebo ředitele organizace.
- *Činitel sociálních změn* – účastní se identifikace a řešení rozsáhlých společenských problémů.

Stejně rozdělení publikují i autorky Vrtišková Marie (2009) nebo Jana Novotná (2014). Škrabalová (2014) na rozdíl od výše zmíněných autorů popisuje role sociálních pracovníků jinak:

- *Poradce* – napomáhá s uplatněním na nárok finanční nebo věcné pomoci a podpory.
- *Sociální diagnostik* – napomáhá při rozeznávání a mapování nežádoucí situace a problémů klienta,
- *Management* – jedná se o pracovníka, který zastává vedoucí funkce.
- *Metodik a analytik* – má na starosti zhotovit postup práce pro jiné pracovníky.
- *Vzdělavatel* – jedná se o garanta v oblasti vzdělání v dané organizaci.
- *Ekonom a účetní* – jeho náplní je dohled nad financemi klientů.
- *Úředník* – jedná se o roli, kdy sociální pracovník zajišťuje správnost legislativních nároků.
- *Komunikátor* – zastává funkci prostředníka mezi klientem a jeho okolím.
- *Propagátor* – stará se o propagaci a dobrou pověst organizace.
- *Přímý poskytovatel* – jeho úkolem je zabránění zhoršení nepříznivé životní situace a zkvalitnění klientova života.

1.1.8 Způsobilost a předpoklady pro výkon sociálního pracovníka

Pro sociální pracovníky je velmi důležité vzdělání, ale najde se i mnoho autorů, kteří zastávají postoj, že sociálním pracovníkem se člověk nestane na základě vzdělání, ale je nutné, aby člověk měl i jisté osobnostní předpoklady k této profesi.

Předpoklady výkonu povolání sociálního pracovníka definuje zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů v §110, mimo jiné jde například o to,

že sociální pracovníci musí být ke svému povolání odborně a zdravotně způsobilí, plně svéprávní a bezúhonní. Již zmíněný zákon udává povinnost absolvovat studium na VOŠ nebo na VŠ. Mužík (2012) udává jako možnost vzdělávání sociálních pracovníků také absolvování různých akreditovaných kurzů v sociální oblasti, avšak tento kurz musí být v rozsahu nejméně 200 hodin a spojený s minimálně pěti lety praxe sociálního pracovníka. Autor také ale pokazuje na fakt, že tyto kurzy jsou možné pouze v případě, kdy má pracovník vysokoškolské vzdělání, které v tomto oboru nevyklučuje zákon. Dle Navrátilové (2013) je důležitou součástí při vzdělání sociálního pracovníka i dosažená praxe během studia, při které se studenti učí, jak zvládat různé situace a zároveň mají možnost se naučit ovládat již získané teoretické znalosti.

Dle Matouška a Hartla (2013) mezi osobnostní předpoklady pro výkon sociálního pracovníka řadíme tyto:

- *Zdatnost a inteligence* – zdatnost sociálního pracovníka lze chápat jako fyzickou připravenost na budoucí povolání, protože pomoc druhým lidem je náročná jak z pohledu psychického, tak i fyzického. Člověk, který chce pracovat v sociální oblasti, by se měl naučit respektovat své tělo a udržovat si určitou fyzickou zdatnost cvičením a zdravou stravou. U inteligence jde především o rozšiřování svých dosavadních znalostí a osvojování si nových teoretických a praktických technik. Automaticky se předpokládá určitá sociální a emoční inteligence, která by měla být přirozenou součástí každého sociálního pracovníka.
- *Přitažlivost* – nejde zde o přitažlivost sexuální nýbrž o přitažlivost z hlediska inteligence, reputace, chování či oblékání.
- *Důvěryhodnost* – skládá se z několika složek, které mohou nějakým způsobem přispět právě k důvěryhodnosti sociálního pracovníka. Zmíněnými složkami jsou např. diskrétnost, spolehlivost, využívání moci a porozumění.
- *Komunikační dovednosti* – jde o dovednosti, které sociální pracovník potřebuje pro svou práci. Existují 4 základní dovednosti, kterými jsou fyzická přítomnost, naslouchání, empatie a analýza klientových prožitků. Tyto dovednosti jsou pro pracovníka důležité proto, že mu pomáhají k navázání vztahu mezi ním a klientem.

Stejně rozdělení předpokladů jako Matoušek s Hartlem uvádí i Thelenová (2011). Dalšími autory, kteří se zabývají předpoklady pro sociálního pracovníka, jsou Hrozenská a Dvořáčková (2013), které zmiňují ještě předpoklad pro zkvalitnění profese,

kterým je angažovanost a jiné další osobnostní rysy, jako je odpovědnost nebo porozumění. Osobností sociálního pracovníka se zabývá i Řezníček (1994), který uvádí dovednosti typu empatie, tvořivost, improvizace nebo schopnost hledat způsoby řešení. Shieret al.(2012) pro změnu kladou důraz na jistou psychickou odolnost sociálního pracovníka a to především v případech jedná-li se např. o týrání či zanedbávání dítěte.

1.2 Starší školní věk

Tato kapitola bude zaměřena na charakteristiku staršího školního věku a puberty, tělesný vývoj, emoční vývoj, psychický a sociální vývoj a dále také výchovu a vzdělání dětí ve školním prostředí.

1.2.1 Charakteristika staršího školního věku

Starší školní věk lze charakterizovat jako období, během kterého dítě navštěvuje II. stupeň základní školy nebo nižší ročníky víceletých gymnázií. Nejčastěji se jedná o věkové rozmezí od 11 do 15 let, ale lze se setkat i s rozmezím již od 10 až do 16 let. Matějček (2013a) dobu v okolí puberty rozděluje do několika vývojových období, které spolu souvisí a vývojově na sebe navazují. Jedná se o období mladšího školního věku, které je ve věku 6-8 let, poté následuje období středního školního věku, jedná se o 9-12 let, které je následováno starším školním věkem, jež se shoduje s obdobím puberty.

Vágnerová (2000) uvádí, že období staršího školního věku je také často nazýváno obdobím pubescence neboli puberta. Mnoho autorů se zabývá rozdělením tohoto období na dvě části. Období pubescence je z hlediska vytváření osobnostní identity velmi významné (Erikson, 2002). Dospívající člověk, jenž je v tomto náročném období se svou osobou nespokojený a potýká se s pocity nejistoty, si musí uvědomit, své vlastní já, co od sebe vlastně očekává a jaký je (Erikson, 2002). Například Langmaier a Krejčířová (2006) tuto dobu dělí na období prepubescence a následně vlastní pubescence. Autoři definují, že období prepubescence začíná u mladých dívek již kolem 11 roku života a u chlapců, kteří dospívají později, k tomu dochází až o 2 roky déle než u dívek, tedy ve věku 13 let. Prepubescentní fáze končí u dívek jejich první menstruací a u chlapců první noční polucí (Langmaier a Krejčířová, 2006). Jak vysvětlují autoři

druhá fáze, tedy období vlastní puberty nastává po ukončení prepubescence a trvá zhruba do dosažení reprodukční schopnosti což je zhruba do 15 roku života. Pubertu lze obecně chápat jako období tělesných změn, nespočet starostí týkajících se vzhledu a postavy, nových přátelství, přesun ze základní na střední školu a s tím související i zpřetrhání dětských vazeb (Carr-Gregg, Shale, 2010). Starší školní věk je první fází dospívání, která působí na psychiku jedince, osamostatnění se a odpoutání se od rodiny (Vágnerová, 2012). Podle Pugnerové (2019) jde o období, které odděluje dětství od dospělosti a dítě se začíná více zaměřovat na vztahy mimo primární skupinu a navazovat nové vztahy s vrstevníky. Podobně jako autorka to vidí i Velemínský (2017), který zmiňuje fakt, že společenský život daného jedince z velké části ovlivňují vrstevnické skupiny a že v tomto věku začíná často docházet k náklonnosti k opačnému pohlaví a s tím spojené rizikové chování. Stejně jako již zmínění autoři to vidí i Perič (2012), který taktéž uvádí, že jde o období přechodu od dětství k dospělosti a dále tuto část života charakterizuje biologickými a psychickými změnami.

V tomto období již jedinec není okolním světem vnímán jako dítě nýbrž jako dospívající člověk (Říčan, 2014). Autor také poukazuje na tlak, který v jedinci tato situace vyvolává a jenž vede ke konfliktům, se kterými si dospívající člověk nedokáže správně poradit a tím pádem dochází k bouřlivému jednání. Dle Binarové (2010) jde o období, které je také často nazýváno jako doba „bouří a stresů“. Podle autorky jsou pro toto období typické změny jak v psychickém, tak i fyzickém vývoji. Pubertu charakterizuje celková proměna a velká změna v osobnostních rysech. Nástup puberty je z větší části dříve patrný u dívek, kde s jejím brzkým nástupem souvisí i dřívější konec tohoto období (Hoferková, Pelcák, 2015). Autoři dále uvádí, že u chlapců v tomto období nastává doba změny hlasu a u dívek se přeměna projevuje především zvětšováním poprsí a zakulacováním postavy. Dle Velemínského (2017) dochází v tomto období k rozvoji intelektu, myšlení a paměti dítěte a stejně tak se mění i osobnost a charakteristické rysy daného jedince. S nástupem tohoto vývojového období velmi často dochází k neshodám s rodiči v důsledku rozdílných názorů. Rodiče již pro jedince nejsou autoritou a děti proto čím dál častěji vyhledávají podporu u svých přátel a vrstevnických skupin (Matějček, 2013b). Zmiňovaní autoři také poukazují na rozvoj sexuálního pudu u pubescentních jedinců, kteří v tomto důsledku zažívají své první sexuální zážitky.

Dospívání lze všeobecně vnímat jako období plné změn, které jsou pociťovány jak konkrétním jedincem, tak i jeho blízkým okolím. Jedná se o dobu ohromně vitální, živelnou až vulkanickou (Jansa, 2012). Dá se říct, že jde o speciální životní etapu, která má v životě dospívajícího člověka svůj objektivní i subjektivní význam. Jedná se o období, při kterém dospívající jedinec zvládá svou proměnu, dosahuje určitého společenského postavení a vytváří si vyhovující formu své identity (Vágnerová, 2012).

1.2.2 Tělesný vývoj

V období staršího školního věku se za nejzřetelnější fyzickou změnu považuje prudké zrychlení růstu, jak u chlapců, tak i dívek (Říčan, 2014). V souvislosti s rychlým nárůstem výšky dochází také velmi často k nesprávnému držení těla (Vilímová, 2009). Autorka dále uvádí, že tělo se v tomto vývojovém období mění vcelku asymetricky, protože dochází k rychlejšímu růstu končetin oproti zbytku těla. Pavlas a Vašutová (1999) zmínili fakt, že v důsledku rychlého tělesného růstu v pubescentním období dochází k častějšímu vyčerpání a rychlejší unavenosti než v předchozích vývojových fázích. S výrokem Pavlase a Vašutové (1999) souhlasí i Jansa (2012), který říká, že unavitelnost v tomto období souvisí především s rozdílem mezi hmotnostním a výškovým přírůstkem, přičemž ten výškový je podstatně větší.

V tomto období dochází kromě výškové změny i ke změnám proporcí celého těla (Říčan, 2014). U chlapců je značně patrný růst svalů, hrtanu, rozšíření ramen a často dochází k mutaci. U pubescentních dívek je změna patrnější než u chlapců, začíná jim růst poprsí, rozšiřují se boky, roste pánev a více se ukládá podkožní tuk v oblasti boků (Říčan, 2014). Dle Hoferkové (2015) v období staršího školního věku neboli puberty dochází ke zvětšování zevních pohlavních orgánů a růstu typického ochlupení. Za konečné vyvinutí pohlavních žláz se dle autorky pokládá začátek menstruace u dívek a u chlapců jde o tvorbu semene (Hoferková, Pelcák, 2015). Jansa (2012) uvádí, že současně se změnou tělesných a váhových proporcí se mění také srdeční výkonnost či plicní kapacita. Vágnerová (2012) popisuje pozornost dospívajícího k vlastnímu tělu. Dospívající se zaměřují především na své tělo, oblečení a úpravu celého vzhledu (Vágnerová, 2012). Podle Jedličky (2017) dochází také ke komplexnímu strádání organismu a pozdější hormonální reakci v důsledku stresu a nedostatečného příjmu živin.

1.2.3 Emoční vývoj

Emočním vývojem pubescentů se zabývá Vágnerová (2012), podle které pubescenti ve většině případů reagují na podněty vcelku nepřiměřeně. V případě výskytu vlastních dlouhotrvajících negativních emocí může nastat problém týkající se špatné nálady až deprese (Vágnerová, 2012). Během tohoto období si pubescenti procházejí velkou hormonální nevyrovnaností, která vede k celkové psychické labilitě a následným přehnaným reakcím (Vágnerová, 2000). Vágnerová (2000) popisuje, že poznatky a nálady jsou i pro samotné „pubertáky“ v podstatě nepříjemné, protože si je sami nedokážou vysvětlit, z tohoto důvodu bývají jejich reakce často velmi intenzivní, ale ve většině případů krátkodobé a nestálé. Mnohdy se také stává, že aktivity se střídají s naprostou rezignací k jakékoliv činnosti (Vágnerová, 2000). Mladí se v období staršího školního věku ještě neumějí orientovat ve svých pocitech a často také dochází k obavám z nepochopení či dokonce výsměchu od ostatních. K určitému ustálení emocí dochází až v konečné fázi dospívání vlivem hormonů a přizpůsobením organismu na dospělost (Vágnerová, 2012).

Zacharová (2012) ještě mezi typické problémy spojené se straším školním věkem, zařazuje například vztahovačnost či vzdor, které jsou pro toto období charakteristické. Autorka dále poukazuje na to, že velká opatrnost by měla nastat v případě hodnocení mladistvých, protože pro ně může v tomto období být velmi obtížné se s ním vyrovnat. Na období staršího školního věku by mělo být pohlíženo jako na období, kdy dochází k protestu proti autoritám v důsledku impulzivního chování, které bývá následkem ukvapených činů, a proto je důležité brát ohled na chování, které je v tomto období dosti rizikové (Thorová, 2015). V tomto období je důležité k dospívajícím přistupovat s respektem, porozuměním a určitou tolerancí, a to jak od rodičů, tak i pedagogických či nepedagogických pracovníků (Říčan, 2014). Pubescentní období v souvislosti s citovou nevyrovnaností, nesoustředěností a špatným sebeovládáním mladistvých se odráží i na školním prospěchu a zároveň dochází k negativnímu postoji ze strany pedagogů (Machová, 2010). Autorka se dále zmiňuje o kritickém postoji pubescentů vůči pedagogovi, který od nich však očekává spíše zájem či alespoň náznak snahy.

1.2.4 Psychický a sociální vývoj

Mezi nejdůležitější psychologické faktory, které působí na osobnost dětí staršího školního věku lze zařadit temperament, emocionální citění, schopnost komunikovat a řešit problémy, intelektuální vývoj či rozvoj myšlení (Jedlička, 2017). Piaget a Inhelder (2000) považují za nejdůležitější duševní faktory v období dospívání hlavně organický růst, učení a zkušenosti, socializaci a vrozené mechanismy, které dohromady tvoří komplex procesu zrání a formulaci osobnosti dítěte. V období pubescence dochází k významnému rozvoji myšlení, děti jsou již schopny uvažovat systematicky (Vágnerová, 2012). Vágnerová a Valentová (1992) zmínily způsob myšlení, který Piaget nazývá stádiem formálních operací. Vágnerová (2019) jej popisuje tak, že od dvanáctého roku života je jedinec schopen využívat abstraktního a hypotetického uvažování, zároveň se v tomto věku mění i chápání a pohled na svět a dítě je schopno odhadnout důsledky svého jednání. V oblasti myšlení dochází k postupnému zdokonalení a přiblížení se až úrovni dospělého člověka (Šimíčková-Čížková, 2013). Autorka dále uvádí, že úroveň myšlení je odvozena od zájmu o konkrétní věc či obor vzdělání. Dochází ke zdokonalování a zkvalitňování krátkodobé i dlouhodobé paměti a ke zvýšení množství zapamatovaných informací (Vágnerová, 2012). V patnáctém roce života dochází k dovršení inteligenčního vývoje a v dalších letech se inteligence už jen zjemňuje a zpřesňuje (Jansa, 2012).

Kromě inteligence a myšlení dochází také k rozvoji řeči, slovní zásoby, vyjadřování a zrakovému vnímání (Švamberk Šauerová, Tilinger, Hošek, 2017). Velký vliv při rozvoji psychických vlastností jedinců zastává také vnější prostředí nebo dědičnost, která v tomto období ovlivňuje výběr kamarádů či partnerů (Vágnerová, 2000).

Socializace znamená, že jedinec si osvojuje vlastnosti, dovednosti, názory a hodnoty, které upřednostňuje daná společnost či vrstevnická skupina (Výrost, Slaměník, 2008). Z pohledu socializace je starší školní věk velmi významným obdobím, ve kterém mezi nejdůležitější oblast patří rodinné vztahy (Santrock, 2012). Autor dále uvádí, že v tomto období jsou nejhůře snášeny rodinné konflikty, které mohou souviset například s rozpadem rodiny následovaným novými partnery rodičů, což bývá také důvodem neustálých konfliktů mezi rodičem a pubescentem (Santrock, 2012). V průběhu puberty dochází k vytváření společenského okolí, kterým je jedinec často ovlivňován a ve kterém tráví mnoho času (Vilímová, 2009). Helus (2004) považuje v tomto období za

velmi důležité mít nějakou blízkou osobu nejlépe kamaráda či kamarádku, která může pubescentovi poradit při řešení různých životních událostí a které se jedinec může s čímkoliv svěřit, protože vrstevnická skupina může mít na dítě negativní vliv a nutit ho do rizikového chování. Trávení volného času dětí staršího školního věku často odpovídá jejich celkové a rozumové vyspělosti (Říčan, 2014). Binarová (2010) uvádí, že pubescenti se během puberty snaží odlišit od ostatních hlavně stylem oblékání, používáním vulgarismů či kouřením nebo požíváním jiných omamných látek, ale ve vrstevnické skupině se naopak snaží s ostatními ztotožnit.

1.2.5 Příprava na volbu povolání

Volba povolání je proces, při kterém dochází k volbě studia, samotné přípravě na budoucí povolání, ale i k volbě konkrétního povolání a profesní dráhy jedince. Žáci na základních školách však ještě z hlediska k vývoji nejsou zcela zralí pro zodpovědnou volbu povolání (Friedmann, 2011).

V rámci výběru dalšího vzdělávání je důležitou postavou výchovný poradce, který má na starosti velkou řadu činností, ať už se jedná o problémové žáky, poruchy chování, zhoršení prospěchu či již zmíněné kariérní poradenství. Náplň práce výchovného poradce lze najít v příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., O poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Lacena (2010) vymezuje činnosti výchovného poradce jako informační, preventivní, identifikační, orientační a diagnostické. Autor také zmiňuje, že další oblastí, podle které můžeme výchovného pracovníka posoudit je cílová skupina, se kterou zrovna pracuje, může se jednat o žáky s problémy s učením, různé výchovné problémy či pomoc s rozhodnutím o budoucím povolání. Výchovný poradce má v souvislosti s kariérním poradenstvím na starosti poskytnutí informací o možných formách dalšího vzdělávání, jak žákům, tak i jejich zákonným zástupcům (Čáp et al., 2009).

Na kariérní poradenství lze pohlížet jako na službu, která pomáhá provázet člověka již od základní školy a pokračuje s tím až do pevného pracovního ukotvení ve společnosti. *„Kariérové poradenství je proces, v rámci kterého mají lidé v průběhu celého života možnost poznat a rozvíjet své schopnosti, dovednosti a zájmy. Umožňuje lidem řídit*

jejich individuální dráhu ve vzdělávání a odborné přípravě, v práci i v jiných oblastech, a využívat k tomu schopnosti a dovednosti, které mají.“ (MŠMT, 2020, online).

Dle Vendela (2008) je jedním z nejdůležitějších odvětví v kariérním poradenství práce poradce, který přispívá k vzestupu klienta. Hlavními předpoklady k dosažení nějaké změny v této oblasti je dodržení 4 základních podmínek ze strany poradce, které popisuje Vendel (2008):

- *kladný vzťah* – respekt klienta bez jakýchkoliv předsudků
- *upřímnost*
- *kongruence* – tón hlasu a poradcova řeč těla
- *empatie*

Kariérní poradenství se uplatňuje v rámci základních škol pomocí školních poradenských pracovišť, v jejichž rámci zde pracují výchovní poradci, metodici prevence, psychologové či speciální pedagogové.

Volba povolání je pro děti náročná a často hledají rady u svých rodičů. Hlad'o (2012) ve své knize uvádí několik strategií, které rodiče uplatňují při volbě povolání svých dětí.

1. NEPODMÍNĚNÁ AKCEPTACE

Tato strategie je postavena na tom, že dítě má vyhraněné profesní cíle, kterých chce v budoucnu dosáhnout. Dítě si samo vybralo vzdělávací instituci, vzdělávací obor, typ střední školy atd. Rodiče akceptují jeho volbu a ve výběru povolání se angažují jen okrajově. Rodiče poskytují pomoc ve chvíli, kdy ji žák sám potřebuje. „*Konečné rozhodnutí představovalo individuální a svobodný akt dítěte*“ (Hlad'o, 2012, s. 85).

2. PODMÍNĚNÁ AKCEPTACE

Od první strategie je tato odlišná v tom, že rodič vykazuje vyšší míru kontroly, ale i tak je dětem ponechána velká míra autonomie. Rodiče dětem při volbě povolání nastavují kritéria, které by měly děti během svých plánů splňovat. Rodiče převážně nastavují podmínky, které se týkají požadované úrovně vzdělání nebo typu škol (Hlad'o, 2012).

3. HLEDÁNÍ KOMPROMISU

Podstata této strategie je „*sdílení vlivu a snaha dosáhnout rozhodnutí akceptovaného jak ze strany rodičů, tak ze strany žáka.*“ (Hlad'o, 2012, s. 87).

Strategie stojí na rodinné komunikaci, na vyjednávání a vzájemných ústupcích. Názory a postoje, které nebyly shodné, bývají vyměňovány a řešeny v diskusích, kde má každý účastník rovné postavení (Hlad'o, 2012).

4. UPLATŇOVÁNÍ RODIČOVSKÉ SÍLY

V této strategii převažuje dominantní postavení rodičů. Oproti předchozím strategiím je zde patrná vysoká míra aktivity rodičů. Do pozadí je přesunuta diskuse a vyjednávání s dítětem. Rodič má snahu posílit vlastní mocenskou pozici. Rodiče užívající tuto strategii využívají různé taktiky „*od kontroly, přesvědčování, naléhání, manipulace až po nařizování či přinucení.*“ (Hlad'o, 2012, s. 87).

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zjistit a popsat, jaké informace mají děti staršího školního věku o sociální práci, jak ji vnímají a zda je pro ně atraktivní jako možná budoucí profese.

2.2 Výzkumné otázky

Pro dosažení cíle byly stanoveny tyto 3 základní výzkumné otázky:

1. Co si děti staršího školního věku představí pod pojmem sociální práce?
2. Jak je představována sociální práce dětem staršího školního věku ve školách a domácím prostředí?
3. Jak děti vnímají sociální práci jako svůj možný budoucí směr?

3 Metodika

3.1 Použitá metodika

Pro zpracování bakalářské práce byl zvolen kvalitativní výzkum. Disman (2011) definuje kvalitativní výzkum jako numerické šetření a interpretaci sociální reality, jehož cílem je přikládat význam sdělovaným informacím. Disman (2011) také uvádí, že při práci na kvalitativním výzkumu se sice pracuje s menším vzorkem, ale je možné zaměřit se na daný problém více do hloubky, a proto je jeho zpracování náročnější. Hendl (2012) dodává, že kvalitativní výzkum je podrobné zkoumání případů malých i velkých skupin. S autory souhlasí i Jandourek (2009), který tento výzkum popisuje jako získávání dat od co nejmenšího množství jedinců.

V praktické části byla použita metoda dotazování, která je dle Miovského (2006) nerozšířenou metodou sběru dat, i když se jedná o metodu, která je náročná na přípravu. K výzkumu byl použit polostrukturovaný rozhovor, ten je nutný si podle Miovského (2006) připravit spolu s okruhy otázek, které budou následně kladeny při rozhovorech. Disman (2011) uvádí, že připravené otázky jsou sice komunikačním partnerům sděleny, avšak podle jejich odpovědí lze s otázkami manipulovat či je možné pokládat otázky doplňující. Dle Miovského (2006) je důležité, aby v průběhu rozhovoru nebyli výzkumník a komunikační partner nikým a ničím rušeni, proto by rozhovor měl být veden v klidném a příjemném prostředí, aby nedocházelo k odvádění pozornosti dotazovaného. Rozhovor, který je přiložen níže v příloze č. 1, byl rozdělen do několika oblastí.

3.2 Výzkumný soubor

Pro sběr dat do praktické části této bakalářské práce byla využita technika snow-ball, na jejímž základě byly prováděny rozhovory s komunikačními partnery. Při této metodě jsou komunikační partneři osloveni, aby nominovali další kandidáty, které znají a zároveň splňují kritéria pro výzkum (Hartnoll, 2003). Na začátku jsem si zvolila komunikačního partnera, který splňoval mé požadavky, a to věk od 11 do 15 let a písemný souhlas rodičů s výzkumem a pak už výzkum následoval technikou sněhové koule. Výzkumný soubor tvořilo dohromady 8 dětí staršího školního věku, které splňovaly zadané požadavky. Již během rozhovorů se mi začaly odpovědi opakovat a tím jsem tedy považovala výzkumný vzorek za dostačující.

3.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován od března do června roku 2021. Všem dětem, se kterými byl rozhovor veden, jsem se snažila časově i místně přizpůsobit. Vše ohledně rozhovorů komplikovala situace kolem onemocnění COVID-19, která rozhovory s komunikačními partnery značně ztěžovala. Všechny rozhovory probíhaly v domácím prostředí komunikačních partnerů a vzhledem k vládním nařízením v souvislosti s onemocněním COVID-19 za dodržování příslušných hygienických opatření.

Délka rozhovorů se průměrně pohybovala okolo patnácti minut. Před zahájením samotného rozhovoru jsem s každým komunikačním partnerem vedla neformální rozhovor, abych navodila atmosféru a děti zbavila nervozity, že nebudou znát odpověď nebo odpoví špatně. Komunikační partnery jsem samozřejmě uklidnila, že žádná odpověď není špatná. Následně jsem se zeptala, jestli souhlasí s nahráváním a začala samotný rozhovor. Rozhovory byly následně nahrány a přepsány. Nahrávky byly po dokončení bakalářské práce smazány a přepsané rozhovory zůstaly v archivu autorky.

3.4 Vyhodnocení dat

Při práci s přepsanými rozhovory byla použita technika otevřeného kódování. Miovský (2006) tuto techniku považuje za prvotní analýzu dat při kvalitativním výzkumu. Následně byly výsledky zpracovány metodou kategorizace. Jedná se o metodu, při které dochází ke třídění jednotlivých dat do určitých kategorií (Miovský, 2006). Výsledky jsou představovány formou grafického znázornění s komentářem v kapitole výsledky.

3.5 Etika výzkumu

Dle Hendla (2016) je při kvalitativním výzkumu důležité dbát na etická pravidla, která hrají významnou roli. Výzkum byl založen na anonymitě a dobrovolnosti a všichni komunikační partneři byli dopředu obeznámeni tím, o jaký výzkum se jedná a za jakým účelem probíhá. Všechny získané informace byly použity pouze pro zpracování této bakalářské práce. Komunikační partneři byli také seznámeni s možností kdykoliv odstoupit od výzkumu i v průběhu rozhovoru měli možnost kdykoliv ukončit spolupráci. Jelikož se jednalo o nezletilé komunikační partnery, tak zákonní zástupci

všech zúčastněných podepsali informovaný souhlas s účastí na výzkumu, jehož vzor je přiložen v příloze č. 2. Dle Miovského (2006) je informovaný souhlas smlouvou mezi účastníkem a zhotovitelem výzkumu a svým podpisem potvrzuje, že byl srozuměn s okolnostmi výzkumu a souhlasí tedy s účastí na něm. Pro zachování anonymity nejsou v této práci uvedena žádná jména komunikačních partnerů. Komunikační partneři jsou označováni KP1 – KP8 (komunikační partner 1-8).

4 Výsledky

V této kapitole jsou prezentovány výsledky výzkumu z rozhovorů s 8 dětmi staršího školního věku. Pro lepší přehlednost jsou v této kapitole použity grafy z kódů, které vychází z rozhovorů a citace také z přepsaných rozhovorů. Níže je vložena tabulka s bližší specifikací komunikačních partnerů.

Tabulka č. 1: Identifikační údaje komunikačních partnerů

Komunikační partner	Pohlaví	Věk	Ročník studia	Zaměstnání matky
KP1	dívka	15 let	9. třída	uklízečka
KP2	dívka	13 let	7. třída	zdravotní sestra
KP3	dívka	13 let	8. třída	uklízečka
KP4	dívka	14 let	9. třída	úřednice
KP5	chlapec	15 let	9. třída	nezaměstnaná
KP6	dívka	12 let	7. třída	úřednice
KP7	chlapec	14 let	8. třída	úřednice
KP8	dívka	11 let	6. třída	úřednice

Zdroj: vlastní výzkum, 2021

Výzkumný soubor tvořilo šest dívek a pouze dva chlapci. V tabulce je prezentován věk dětí včetně ročníku studia, který v době výzkumu navštěvovaly. Z tabulky lze také vyčíst zaměstnání matky, které se ve výsledku ukázalo jako bezpředmětné, protože nemělo vliv na znalost dětí oboru sociální práce. Nejmladší účastníci výzkumu bylo pouhých 11 let a v době rozhovoru navštěvovala teprve 6. třídu základní školy. Naopak nejstarším účastníkům bylo 15 let, jednalo se o jednu dívku a jednoho chlapce a oba zúčastnění v té době navštěvovali 9. třídu základní školy. Druhé nejmladší účastníci bylo 12 let a v době výzkumu navštěvovala 7. třídu základní školy. Dva komunikační

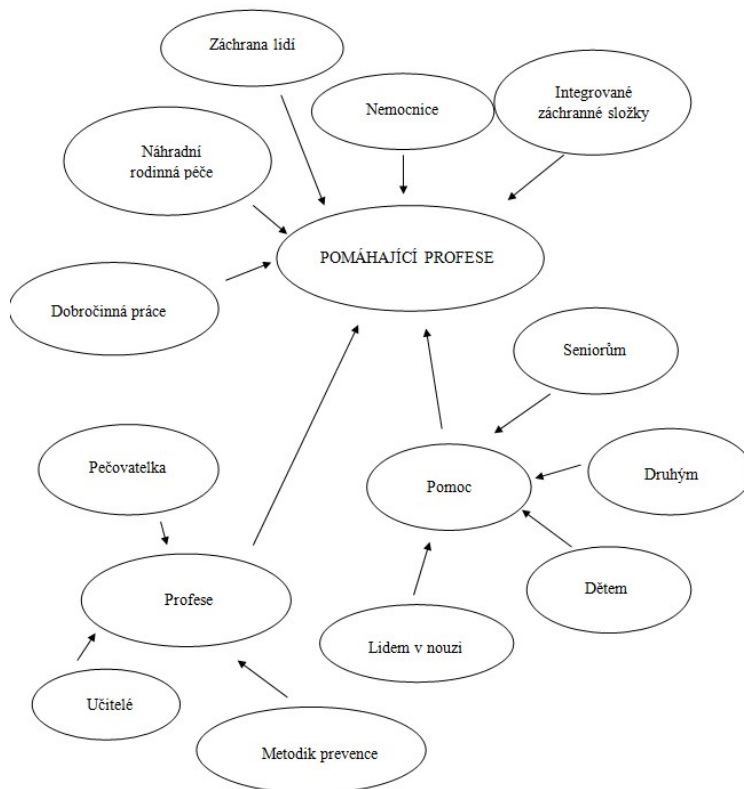
partneři zastoupili věkovou hranici 13 let, avšak jeden navštěvoval 7. a druhý 8. třídu základní školy. Stejně tomu taky bylo i u čtrnáctiletých komunikačních partnerů, kteří ale navštěvovali 8. a 9. třídu základní školy. Nejčastěji zastoupeným zaměstnáním matky je úřednice v jakémkoliv oboru, objevilo se také zaměstnání jako je zdravotní sestra, uklízečka či dokonce i jedna nezaměstnaná.

4.1 Výsledky rozhovorů

Z 8 rozhovorů, které jsem kódovala, vznikly kategorie, které jsou popsány níže:

1. kategorie – Pomáhající profese
2. kategorie – Sociální práce
3. kategorie – Kontakt se sociální prací
4. kategorie – Perspektiva budoucnosti

Graf č. 1: Pomáhající profese

Zdroj: Vlastní výzkum, 2021

První kategorie ve výsledku zjišťuje, zda komunikační partneři mají alespoň mírnou představu o pomáhajících profesích. Jak prezentuje graf č. 1, děti staršího školního věku nějaké povědomí mají. Nezávisle na sobě se všichni komunikační partneři shodli na tom, že pomáhající profese znamená nějakou obecnou pomoc druhým.,, *Pomáhající profese, to může znamenat, že pomáháme těm lidem, kteří to potřebují*“ (KP5). Sedm z osmi komunikačních partnerů nebyli schopni specifikovat, komu přesně pomáhající profese může být nápomocna, pouze jedna komunikační partnerka se nebála ukázat na seniory či děti například ve škole apod. Komunikační partner č. 7 odpověděl, že pomoc může spočívat i v tom, že:.,, *Třeba když to dítě nemá rodiče tak to nějak zařídí*“.

Jedna komunikační partnerka si představuje pomáhající profesi jako dobročinnou práci, která může člověku pomoc, jakkoliv a kdykoliv je potřeba, avšak nějakou konkrétní profesi si vybavovala jen stěží, až po dalším rozvíjení rozhovoru si komunikační partnerka uvědomila, že vlastně její maminka je také součástí pomáhajících profesí. Dobročinná práce může z pohledu dětí staršího školního věku znamenat prakticky cokoli, ať už se jedná o dobrovolnictví jako takové nebo i o běžnou pomoc rodinnému příslušníkovi. Komunikační partnerka, jejíž věk je pouhých 12 let si pomáhající profesi představuje zase úplně jinak, a to jako záchranu lidí. Tato odpověď až nápadně směřuje k integrovanému záchrannému systému, který má na starosti právě záchranu lidí.

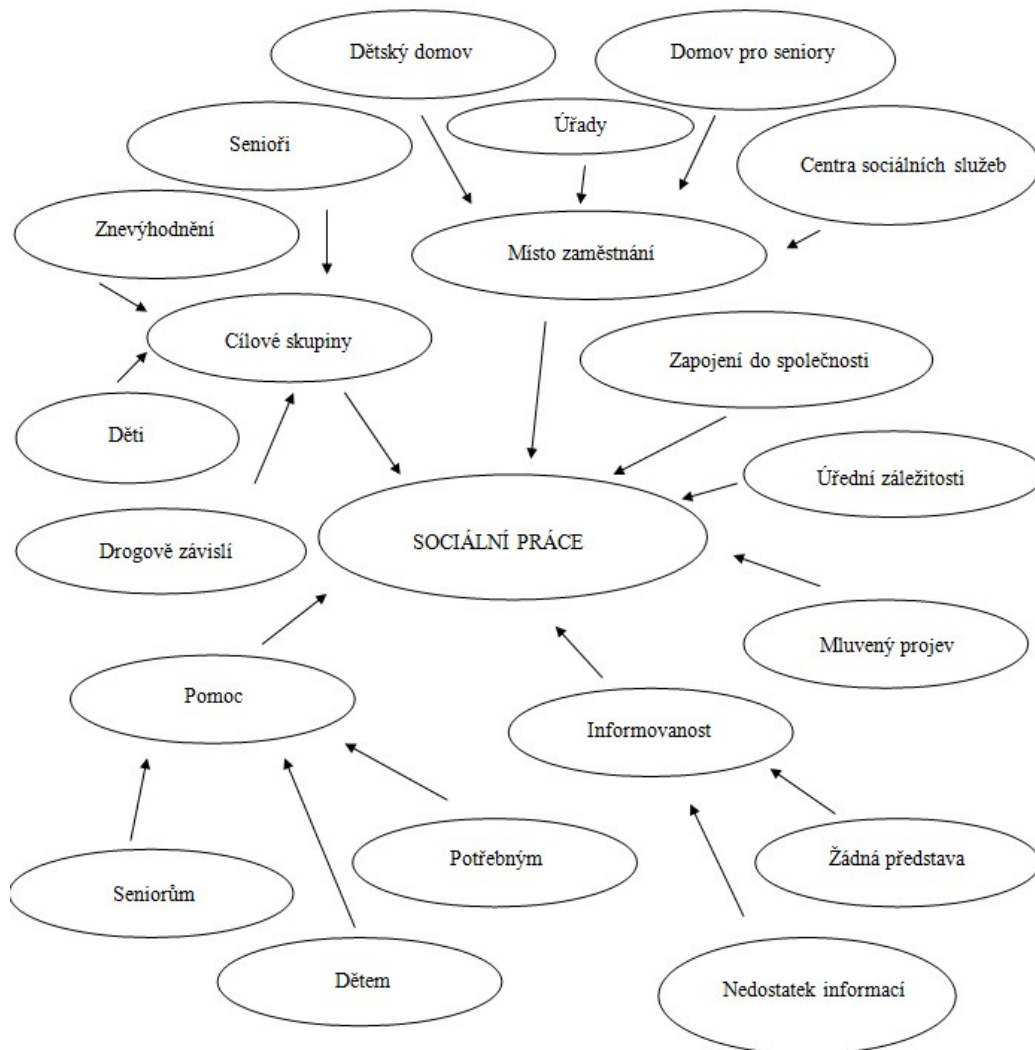
V kontextu, co může být pomáhající profesí, byla nejčastěji sdělena odpověď, která směřovala k integrovanému záchrannému systému, což podle dotázaných znamená hlavně profese, jako jsou hasiči, policie či zdravotnická záchranná služba, ačkoliv integrovaný záchranný systém není prioritní pomáhající profesí, je pro všechny dotazované nejvíce viditelný a prezentovaný v médiích. Druhou nejčastěji zmiňovanou odpovědí byla sestřička či doktorka, jedná se o povolání, které je z pohledu dětí nejvíce chápáno jako nápomocné pro druhé.

Profese, které jsou dětmi vnímány jako ty, které patří mezi ty pomáhající, řada dotázaných komunikačních partnerů určila jako učitele, pečovatele či metodika prevence, který je dle jedné komunikační partnerky zároveň i výchovným poradcem, jedná se o zaměstnání, která jsou složená z různých oborů, ale všechny spojuje stejný cíl a tím je pomoc lidem v nouzi nebo těm, kteří si o ni požádají.

Když se na výsledky první kategorie podíváme trochu obecně tak vlastně všichni komunikační partneři mají nějakou svoji představu o pomáhajících profesích. Někteří si

pod tímto pojmem dokážou představit něco více, jiní mají zase omezené představy, ale všichni si s tím dokázali nějakým způsobem poradit, i když ne vždy dokázali své tvrzení nějak zdůvodnit.

Graf č. 2: Sociální práce

Zdroj: Vlastní výzkum, 2021

Sociální práce je druhou kategorií, která vyšla z rozhovorů k mému výzkumu. Tato kategorie zjišťuje, zda děti staršího školního věku ví, nebo si alespoň umějí představit, co je to sociální práce, nebo co dělá sociální pracovník, případně kde by ho mohli najít.

Sociální práce dle prováděného výzkumu není pro děti staršího školního věku příliš známá, protože velká část komunikačních partnerů má o tomto oboru jen malé množství informací, nebo si pod pojmem sociální práce nedokážou představit vůbec nic.

Komunikační partneři ve velké míře uváděli, že sociální práce se podobně jako pomáhající profese obecně zabývá pomocí. V této souvislosti ani jednoho komunikačního partnera vlastně nenapadlo, že i sociální práce je součástí pomáhajících profesí. Tři komunikační partneři si pod pojmem sociální práce nedokázali představit vůbec nic, přičemž jedna komunikační partnerka přiznala, že vůbec neví, co to sociální práce znamená, avšak zbylých pět komunikačních partnerů se zaměřilo právě na pomoc. Například podle komunikační partnerky č. 1. je sociální práce: „*práce hodně s lidma a hodně ve společnosti*“.

Z obecného mínění dětí staršího školního věku o sociální práci vyplývá i to, že sociální pracovník pomáhá a pracuje s lidmi. Komunikační partnerka č. 4 si práci sociálního pracovníka představuje tak, že: „*když rodiče jsou nějak jakoby na tom finančně špatně... třeba berou drogy nebo vlastně se tomu dítěti nevěnujou tak to dítě určitě potřebuje nějakou tu sociální prostě pomoc od tý sociální pracovnice nebo od někoho*“.

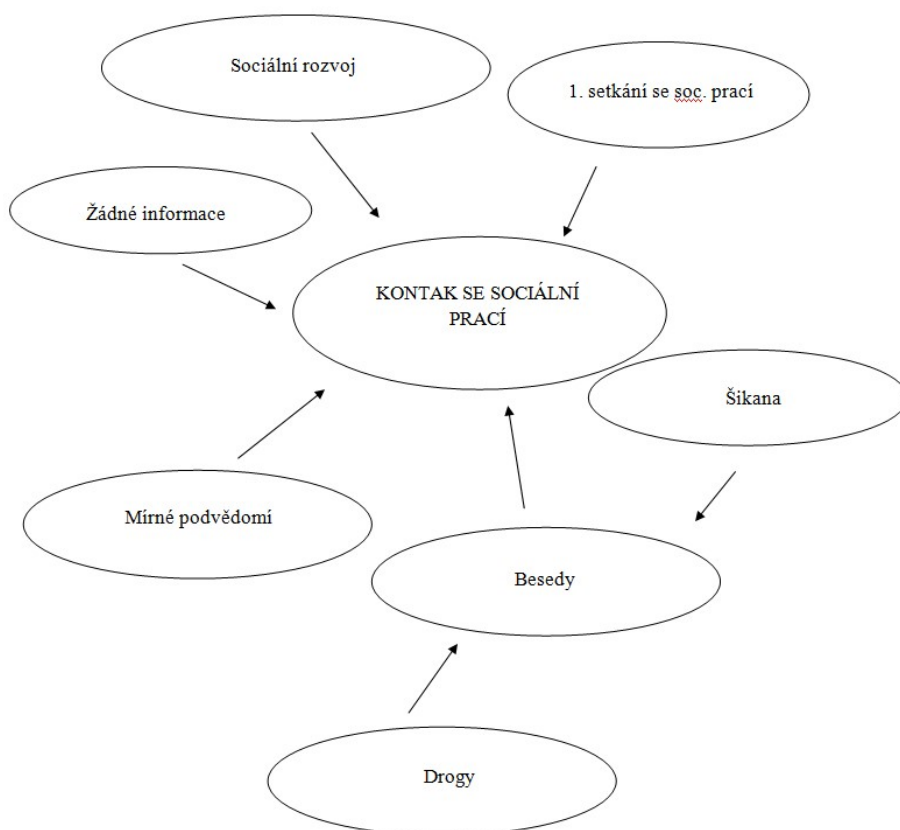
Z výzkumu je také patrné, že pouze dva komunikační partneři jsou schopni alespoň odhadnout, kde by mohli sociálního pracovníka hledat. „*Sociální pracovník je třeba na úřadech a třeba když někdo požádá o zvýšení alimentů tak mu dokáže nějak pomoci nebo něco (KP3)*“. Každý z dotázaných se nad zaměstnáním sociálního pracovníka pokusil alespoň zamyslet, i přesto docházelo pouze k tipování a na dětech bylo vidět, že buď žádné osobní zkušenosti s touto profesí nemají, neznají ji anebo si jen v době rozhovoru neuvědomily souvislost mezi sociální prací a problémy, které se mohou v rodinách objevit. Jeden komunikační partner mi během rozhovoru dokonce svěřil, že sám je pod dohledem sociálního pracovníka, a proto ví, kde by ho mohl najít, či co alespoň zběžně má v pracovní náplni.

Z výzkumu dále vyplývá, že děti staršího školního věku chápou sociálního pracovníka, jako osobu, za kterou se většinou přichází s úředními záležitostmi, které se týkají lidí, kteří si s nimi například sami neumí poradit, nebo potřebují pomoc se znovu začleněním do běžné společnosti a jako hlavní pracovní nástroj sociální pracovník využívá hlavně mluveného projevu.

Z hlediska cílových skupin, kterým se může sociální pracovník věnovat, komunikační partneři nejčastěji zmiňovali seniory nebo děti, které nejčastěji zasazovali do specializovaných pobytových zařízení, kterými jsou například domov pro seniory či dětský domov, protože se jedná veřejně známé instituce. Většina komunikačních partnerů si sociální práci vůbec nepředstavuje jako něco, co by mohlo rodinám například pomoci jen v domácím prostředí, anebo že by se mohlo jednat i jen o určité rady. Jen jedna komunikační partnerka dokázala ukázat na lidi, kteří berou drogy nebo mají finanční potíže. Další komunikační partnerka zase ukázala na zdravotně znevýhodněné, a to byla poslední cílová skupina, na kterou dokázali komunikační partneři ukázat jako na osoby potřebující pomoc od sociálního pracovníka.

Dle odpovědí komunikačních partnerů je patrné, že děti staršího školního věku mírné povědomí o sociální práci mají, avšak ne všichni si dokážou představit, co sociální práce znamená či obnáší.

Graf č. 3: Kontakt se sociální prací

Zdroj: Vlastní výzkum, 2021

Třetí kategorií, která vyplývá z výzkumu je kontakt se sociální prací. Tato kategorie zjišťuje, zda se komunikačních partnerů sociální práce nějak dotýká ať už ve škole nebo v domácím prostředí. V grafu č. 3 jsou zobrazeny nejčastější odpovědi, které komunikační partneři na toto téma měli.

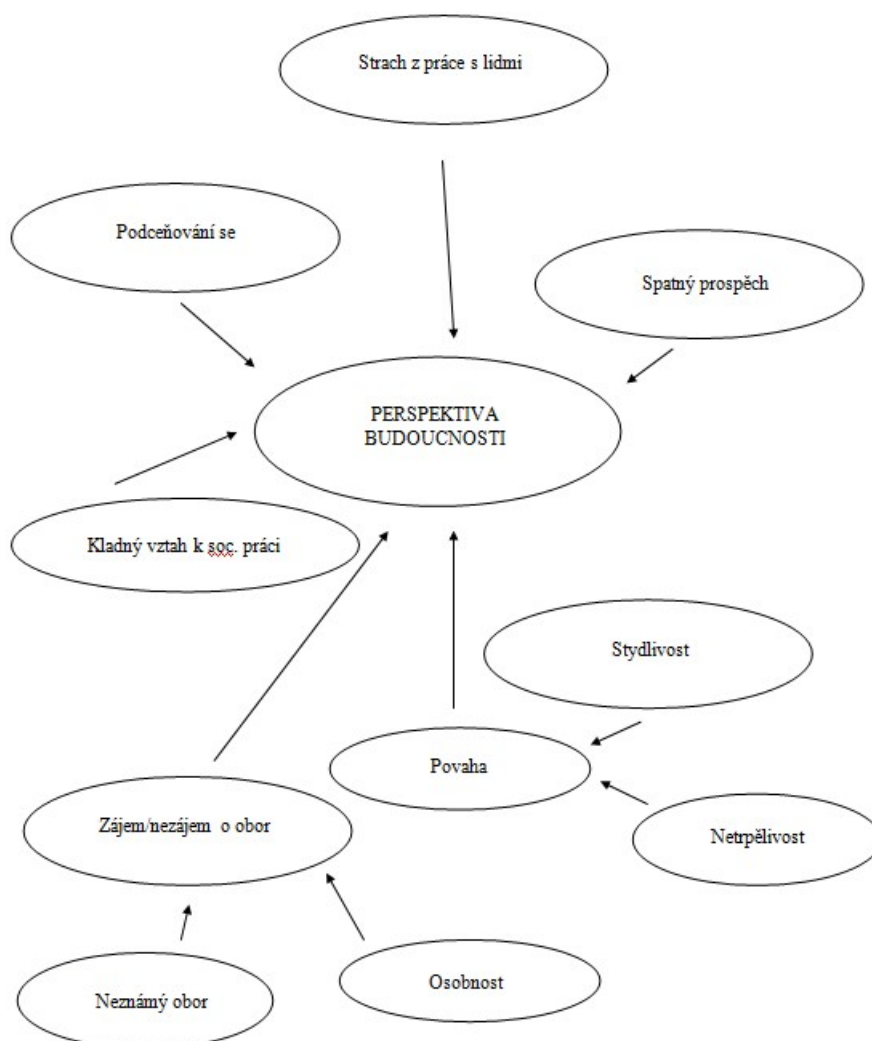
Rovná polovina dotazovaných komunikačních partnerů se shodla, že sociální práce je pro ně z hlediska školy nebo rodiny velkou neznámou. Analýza rozhovorů ukázala, že mnozí dotazovaní si sociální práci nedokážou správně představit a často dochází k záměně s jinou pomáhající profesí, jako jsou psychologové nebo výchovní poradci. Jedna komunikační partnerka v rozhovoru uvedla, že ve škole se jednou nebo dvakrát s nějakou formou sociální práce setkala, ale už si bohužel nepamatovala, jak přesně to setkání vypadalo. KP3 zmínila, že se nějakou formou se sociální prací setkala, ale z rozhovoru bylo patrné, že jasnou představu o tomto oboru nemá. Přesněji to popsala takto: „*Tak jako určitě nás tam jakoby učí a ehm pomáhají nám rozvíjet jakoby sociální jak komunikovat mezi sebou*“ (KP3).

Tři komunikační partnerky uvedly, že se sociální prací se setkaly ve škole formou nějaké besedy na téma nejčastěji ohledně drog nebo šikany a jedna dokonce zmínila i nechtěné těhotenství. Besedy v rámci škol, jak komunikační partnerky uvedly, byly nejčastěji během hodin občanské nebo rodinné výchovy.

Pouze dva komunikační partneři uvedli, že o zmíněném oboru mají nějakou informaci nebo osobní zkušenost z rodiny. Např. komunikační partner č. 5 k tomuto tématu uvedl: „*Jako my máme doma teďkon velkej problém, kvůli ségře, protože ségra je v dětským domově a utekla už dvakrát...*“. Druhá komunikační partnerka, která se s tím v rodině setkala, jen zmínila, že maminka byla na úřadě řešit alimenty, ale více se o tom již nebavily.

Z výsledků této kategorie jasně vyplývá, že výraz sociální práce je pro děti staršího školního věku ještě hodně velkou neznámou a často dochází k záměně s jinou pomáhající profesí. Některé školy sice pořádají pro své žáky besedy, ale stále to není dostačující proto, aby děti v tomto věku pochopili, co obsahuje sociální práce. V případě sociální práce v domácím prostředí je dobré, že většina dotazovaných s tímto oborem nemá zkušenosti, avšak z hlediska prováděného výzkumu je škoda, že to není naopak.

Graf č. 4: Perspektiva budoucnosti

Zdroj: Vlastní výzkum, 2021

Poslední kategorií, která z výzkumu vyšla je perspektiva sociální práce jako budoucí profese pro všechny zúčastněné.

Většina dotazovaných se o sociální práci jako o obor budoucího vzdělávání nikdy předtím nezajímala: „*Ne mě to neláká, nejsem moc trpělivej, takže by to nebylo pro mě.*“ (KP7) „*Já se o to nikdy nezajímala, mě by to prostě nebavilo, já nejsem jako úplně jako na to si povídat s lidma, prostě řešit jejich problémy a tohle to by asi nebylo pro mě.*“ (KP4) Jedna komunikační partnerka v rozhovoru přiznala, že o sociální práci poprvé slyšela až v souvislosti s naším rozhovorem a před tím sociální práce pro ni bylo velkou neznámou, ale pomáhat lidem ve svém okolí jí problém nedělá, ale necítila by se sama sebou, kdyby se pomoci cizím lidem měla věnovat jako profesi.

Komunikační partneři také uvádějí, že pro práci sociálního pracovníka jsou potřebné určité osobnostní předpoklady a více jak polovina dotazovaných se obává, že jimi nedisponuje. Komunikační partner č. 5 dokonce uvedl, že má vcelku špatný prospěch, proto se nad tímto oborem ani nikdy nepozastavoval jako nad možností budoucího studia. KP1 uvádí, že si práci s lidmi nedokáže představit, protože s nimi neumí pracovat. Komunikační partnerka naráží i na určité podceňování se či až sebekritiku v kontextu s komunikací s cizími lidmi.

Od komunikačních partnerů je patrný nezájem o studium sociální práce, avšak většina se přiklonila k tomu, že se jedná o obor, který je ve společnosti určitým způsobem prospěšný a v současné době také hodně potřebný a jak jedna komunikační partnerka zmínila „*obzvláště dnes v této divné době*“.

Z této poslední kategorie vychází, že žáci staršího školního věku z prováděného výzkumu o sociální práci žádný zájem nejeví až na jednu výjimku, kterou je KP2, která uvedla, že si dokáže představit být sociálním pracovníkem: „*V nějakých případech poměrně ano, protože jsem člověk, kterej strašně rád dělá dobrý věci a pomáhám strašně ráda...*“ Za nezájem o studium sociální práce svým způsobem může i její nulová prezentace ze strany školy, která o tomto oboru nedává nijak zvlášť vědět.

5 Diskuze

Tato bakalářská práce se zabývá zájmem a podvědomím dětí o sociální práci, která je v dnešní době potřebná snad více než v minulých letech. Cílem práce je zjistit a popsat jaké informace mají děti staršího školního věku o sociální práci, jak ji vnímají a zda je pro ně perspektivní jako možná budoucí profese. Pro tuto bakalářskou práci byly stanoveny tři výzkumné otázky, které měli zjistit, jestli děti staršího školního věku mají nějakou představu o sociální práci, jestli jsou o tomto oboru informováni z domova nebo ze školy a zda by pro ně sociální práce byla do budoucna perspektivní.

Pro zjištění odpovědí na stanovené výzkumné otázky byla zvolena kvalitativní strategie, konkrétně metodou dotazování a technikou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkum byl realizován s dětmi staršího školního věku z Českých Budějovic. Výzkumu se zúčastnilo celkem 8 komunikačních partnerů. Dále porovnávám získaná data z výzkumného šetření společně s odbornou literaturou. Jsou zde použity i mé názory, zjištění a očekávání.

Před zahájením výzkumu jsem očekávala, že komunikační partneři budou z hlediska pohlaví vyrovnání, avšak se ukázalo, že mladí chlapci o účast v jakémkoliv výzkumu nemají až takový zájem jako mladá děvčata, která z velké většiny tvoří můj výzkumný vzorek. Vzhledem k malému množství chlapců ve výzkumném vzorku se mi bohužel nepodařilo potvrdit tvrzení Českého statistického úřadu (2014), který tvrdí, že muži se spíše orientují na sektor sekundární (např. průmysl) nežli terciární (např. služby), kterému se více věnují ženy.

Setkání a rozhovory probíhaly s každým komunikačním partnerem individuálně v prostředí, na kterém jsme se předem domluvili a které bylo pro dotazované příjemné. Prostředí zvolené komunikačními partnery hodnotím pozitivně, a to především z toho hlediska, že komunikační partneři byli z rozhovorů méně nervózní, než kdybych si je jen někam pozvala. Prostředí bohužel nemělo vliv na „upovídanost“ zúčastněných, což trochu ztížilo mou práci při vyhodnocování realizovaných rozhovorů, které byly ze strany komunikačních partnerů více méně dosti stručné.

Všechny rozhovory, které jsem s komunikačními partnery absolvovala, pro mě byly celkem velkým překvapením. Myslela jsem si, že sociální práce je v dnešní době již profesí, která je známá i mezi mladými, ale z výzkumu jsem se dozvěděla, že opak je

pravdou. Avšak našel se alespoň jeden, KP7, který se svým pojetím sociální práce, kterou je podle něj pomoc třeba v dětských domovech nebo v domovech pro seniory, přiblížil definici, kterou uvedl Matoušek (2011). Ten se zmiňuje, že jde o sociální služby, které jsou poskytovány lidem sociálně znevýhodněným s cílem zkvalitnit jejich život a začlenit je v co největší míře do společnosti.

Dle mého názoru vede k neznalosti sociální práce komunikační partneři fakt, že většina zúčastněných žije v úplné a bezproblémové rodině, která se obecně se sociální prací neseťkává. Jánský (2014) udává, že velký vliv na správný vývoj dítěte má hlavně rodina. A pokud rodina funguje správně, tak dítě nemá sklony k projevům nežádoucího chování a nepotřebuje tedy pomoc sociálního pracovníka.

Z výzkumu vyšly 4 základní kategorie, které jsem rozebírala již v kapitole výsledky, a proto je teď zmíním jen ve zkratce. První kategorií jsou pomáhající profese, o kterých komunikační partneři mají pouze povrchní povědomí a nejsou schopni se do tohoto oboru zahledět více do hloubky a popřemýšlet nad tím, co vše mezi tyto profese spadá. Komunikační partneři, až na jednu výjimku, si představují pod pojmem pomáhající profese určitou pomoc druhým lidem a tím se shodují s výrokem Hartla a Hartlové (2010), kteří pomáhající profese vnímají stejně jako dotazovaní. Dle Musila (2013) jde mimo jiné například o profese a vědní obory typu medicína, pedagogika a učitelství. Tyto profese zmínili v rozhovoru i někteří komunikační partneři. Podle jedné komunikační partnerky mají ve škole metodika prevence, který má na starosti kromě prevence i výchovné a kariéerní poradenství. Dle Knotové (2014) mají výchovní poradci na starosti zprostředkování informací, jenž jsou spojené s podáváním přihlášek na střední školy a poskytují důležité informace v tomto směru.

Druhou kategorií je sociální práce, která je zároveň i nejrozsáhlejší kategorií celého výzkumu. Sociální práce je tématem, které je dle výzkumu pro děti staršího školního věku ne zcela známým oborem, avšak přes jejich neznalost dokázali komunikační partneři alespoň zapřemýšlet nad mými otázkami a vymyslet tak cílové skupiny nebo místo výkonu profese sociálního pracovníka. Z hlediska vlastností, které by sociální pracovník měl mít, mi bylo nejčastěji sděleno, že musí být komunikativní a více informací jsem k tomuto tématu již nedostala. Elichová (2017) a mnoho dalších autorů za jeden z nejdůležitějších předpokladů pro výkon sociálního pracovníka považují empatii

a podle mého názoru je škoda, že ani jeden komunikační partner na tuto vlastnost nenarazil.

Domnívám se, že by sociální práce měla být dětem více prezentována, nejen jako poslední pomoc v nejhorsím případě, ale už jako pomoc v počátcích jakéhokoliv problému, se kterým se děti a vlastně i všichni ostatní mohou během života setkat. Podle mého názoru je právě neznalost možnosti včasného obrácení na sociálního pracovníka důsledkem mnoha lidských problémů, v případě dětí by měla právě nejvíce zasáhnout škola a rodina a dětem celou problematiku sociální práce důkladně vysvětlit.

Třetí kategorií je kontakt se sociální prací. Tato kategorie zjišťuje, jestli se děti se sociální prací již nějakým způsobem setkaly, či se jich tento obor nijakým způsobem nedotkl. Z rozhovorů s komunikačními partnery je patrné, že se sociální prací škola moc nezabývá a doma je k pochopení sociální práce rodiče nevedou. Je zřejmé, že pokud pomoc sociální práce není potřeba, je to ta nejlepší možnost, která může nastat. Avšak, i přes nepotřebu pomoci, je podle mého názoru dobré mít alespoň povědomí o každé profesi, aby se děti mohly, do budoucna samy a z širšího spektra, rozhodovat, co by chtěly v budoucnu studovat a co by je bavilo.

Čtvrtou a poslední kategorií je perspektiva budoucnosti. Z výzkumu je patrné, že děti staršího školního věku o studium sociální práce nejeví žádný velký zájem a je pro ně do budoucna neperspektivní. Podle mého názoru za to můžou i předsudky a stereotypy, které sebou sociální práce přináší. Samozřejmě je vnímají všechny věkové kategorie, ať už vědomě či nevědomě; jen ti mladší právě v období staršího školního věku ještě nevnímají fakt, že stereotypů se člověk zbavuje postupným učením nebo porozuměním dané problematice, také ale věkem a zkušenostmi (Kalnická, 2009). Za řadu stereotypů mohou také média, která je v nás vytvářejí a postupně prohlubují a na člověka se snaží cíleně zapůsobit (Urban, et al, 2011). KP7 si nedokáže ani představit, že by měl být sociálním pracovníkem a hájil se tím, že sociální práce je spíše profesí pro ženy než pro muže. To, že se jedná především o ženské povolání, nám potvrzuje i historie sociální práce, kde hlavními šířitelkami byly právě ženy např. Mary Richmondová, Jane Addamsová nebo z českých představitelk Alice G. Masaryková či Marie Krakešová-Došková (Baková, 2015).

V rámci výzkumu byly položeny 3 následující výzkumné otázky:

Co si děti staršího školního věku představí pod pojmem sociální práce?

Z výzkumu je zřejmé, že děti staršího školního věku pod pojmem sociální práce vidí pomoc lidem, kteří ji zrovna potřebují. Avšak pouze ti dotazovaní, kteří se se sociální prací nějakým způsobem osobně setkali, jsou schopni si pod tímto pojmem představit více než jen nekonkrétní pomoc lidem.

Jak je představována sociální práce dětem staršího školního věku ve školách a domácím prostředí?

Na základě výzkumu bylo zjištěno, že dětem staršího školního věku není sociální práce nijak zvlášť představena ani ve školním ani v domácím prostředí. Část dotázaných sice zmínila určité školní besedy ohledně drog apod., ale nikdy se neřeší sociální práce jako taková, ale spíše jen určitý problém. V rodinném prostředí dotazovaných dochází ke kontaktu se sociální prací jen výjimečně, a pokud k takovému případu nedojde, tak se o této profesi v rodinách nehovoří.

Jak děti vnímají sociální práci jako svůj možný budoucí směr?

Z výzkumu vyšlo, že děti staršího školního věku mají o sociální práci minimální informace a ve skutečnosti si vůbec neumí představit, co tato profese obnáší. Většina dotázaných si sociální práci jako svou budoucí profesi nedokáže představit, a to různých důvodů.

6 Závěr

Bakalářská práce se zaměřuje na zjištění a popsání informací, které mají děti staršího školního věku o sociální práci, jak ji vnímají a zda je pro ně atraktivní jako možná budoucí profese.

Z výpovědí jednotlivých komunikačních partnerů výzkumu je zřejmé, že sociální práce je pro děti staršího školního věku velkou neznámou a bylo by dobré toto do budoucna nějakým způsobem napravit, ať už ve školském zařízení či domácím prostředí. U dětí jsem během výzkumu nepocítila žádný významný pohled na sociální práci jako jejich možnou budoucí profesi. Je to zřejmě způsobené jejich malou informovaností o oboru. Na základě výzkumu můžeme říct, že i na samotné pomáhající profese děti pohlížejí jen povrchně, neumí proniknout hlouběji do těchto profesí a vnímat je z více úhlů.

Získaná data byla vyhodnocena metodou kategorizace a konečné výsledky jsou zpracovány do tabulky a grafů, které slouží k lepší přehlednosti. Požadovaná data byla získána kvalitativní výzkumnou strategií a sběr dat proběhl formou rozhovorů podle scénáře, který je součástí přílohy č. 1.

Na základě získaných informací z výzkumné části mé bakalářské práce vyplývá, že se mi povedlo splnit zadané cíle práce, i když s úplně jiným výsledkem, než který jsem na počátku výzkumu předpokládala.

Domnívám se, že výsledky výzkumu mohou zastávat informativní funkci pro rodiče, sociální pracovníky nebo výchovné či jiné poradce v oblasti budoucího vzdělávání dětí staršího školního věku, a to hlavně jako návod pro rozvoj informovanosti nebo zvětšení zájmu o profesi sociálního pracovníka. Osobně bych doporučila další a podrobnější výzkum této problematiky a hlubší zkoumání důvodů, proč se děti staršího školního věku více nezajímají o sociální práci jako o budoucí možnost studia.

7 Seznam použitých zdrojů

- 1) BAKOVÁ, D., 2015. *Osobnosti sociální práce*. Vysoká škola Danubius. 180 s. ISBN 978-80-8167-018-3.
- 2) BINAROVÁ, I., 2010. Období dospívání-prepuberta a puberta. In: ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. et al. *Přehled vývojové psychologie*. 3. upr. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 115-124. ISBN 978-80-244-2433-0.
- 3) CARLTON, T. O., in NAVRÁTIL, P., 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. 169 s. ISBN 80-903070-0-0.
- 4) Carr-Gregg, M., Shale, E., 2010. *Pubertáči a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Praha: Portál. 197 s. ISBN 978-80-7367-662-9.
- 5) ČÁP, D., P. KOUTNÁ, L. KREJČOVÁ, V. MERTIN, K. SLUŠNÁ, I. ŠTĚTOVSKÁ a FÉROVÁ, J., 2009. *Výchovné poradenství*. Praha: WoltersKluwer. ISBN 978-80-7357-498-5.
- 6) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, © 2014. *Ženy a muži v krajích ČR – Zaměstnanost: Zaměstnaní v NH podle OKEČ (odvětví klasifikace ekonomických činností)* [online]. [cit. 2021-07-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xp/analyza_zeny_a_muži_v_krajích_cr_zamestnanost
- 7) DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4. vydání. Praha: Karolinum. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8
- 8) ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada. 262 s. ISBN 978-80-271-0080-4.
- 9) ERIKSON, E. H., 2002. *Dětství a společnost*. Praha: Argo. 390 s. ISBN 80-7203-380-8.
- 10) FISCHER, O. a MILFAIT, R., 2008. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok. 223 s. ISBN 978-8090413733.

- 11) FRIEDMANN, Z., 2011. *Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce*. Brno: MU–MSD. 314 s. ISBN 978-80-210-5602-2.
- 12) GÉRINGOVÁ, J., 2011. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton. 196 s. ISBN 9788073873943.
- 13) *Global Definition of Social Work*, 2014. [online]. Melbourne: International Federation of Social Workers, [cit. 2020-11-28]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work>
- 14) GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1
- 15) GÜNTEROVÁ, T., 2010. Sociální práce s uprchlíky. In: MATOUŠEK, O. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. s. 331-347. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 16) HANUŠ, P., 2007. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce/Sociálna práca*, 7(1), s. 5-6. ISSN 1213-6204.
- 17) HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010 *Velký psychologický slovník*. 4. vydání, Praha: Portál. 797 s. ISBN 978-80-7367- 686-5.
- 18) HAVRÁNKOVÁ, O., 2013. Nároky Práce se skupinou. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktual. a dopl. vydání. Praha: Portál, s. 167- 188. ISBN 970-80-262-0213-4.
- 19) HELUS, Z., 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál. 232 s. ISBN 80-7178-888-0.
- 20) HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum*. 3. vydání. Praha: Portál, 407 s. ISBN 978- 80-262-0219-6.
- 21) HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum, základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. 437 s. ISBN 978-80-262_0982-9.
- 22) HOFERKOVÁ, S., PELCÁK, S., 2015. *Budoucí časová perspektiva pubescenta*. Hradec Králové: Gaudeamus. 153 s. ISBN 978-80-7435-630-8.

- 23) JANDOUREK, J., 2009. *Úvod do sociologie*. 2. vydání. Praha: Portál. 231 s. ISBN 978-80-7367-644-5.
- 24) JANEČKOVÁ, H., 2010. Sociální práce se starými lidmi. In: MATOUŠEK, O. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. s. 163-190. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 25) JANSÁ, P., 2012. *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum. 228 s. ISBN 978-80-246-2026-8.
- 26) JANSKÝ, P., 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus. 292 s. ISBN 978-80-7435-534-9.
- 27) JEDLIČKA, R., 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada. 280 s. ISBN 978-80-271-0096-5.
- 28) KALNICKÁ, Z., 2009. *Úvod do genderstudies: otázky rodové identity*. Opava: Slezská univerzita. 119 s. ISBN 978-80-7248-528-4.
- 29) KAPLÁNEK, M., 2013. Sociální pedagogika a sociální práce. In: MATOUŠEK, O. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 503-6. ISBN 978-80-262-0366-7.
- 30) KINKOR, M., 2013. Komunitní práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktual. a dopl. vydání. Praha: Portál, s. 263- 281. ISBN 978-80-262-0213-4.
- 31) KNOTOVÁ, D., 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada. 258 s. ISBN 978-80-247-4502-2.
- 32) KODYMOVÁ, P., 2001. Domácí tradice sociální práce. In: MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, s. 111-154. ISBN 80-7178-473-7.
- 33) KODYMOVÁ, P., 2013. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. Praha: Karolinum. 132 s. ISBN 978-80-246-2256-9.

- 34) KODYMOVÁ, P., 2015. Sociální pracovník v multidisciplinárním týmu. In KODYMOVÁ, P. (ed.). *Sešit sociální práce* Praha: MPSV, s. 5-6. ISBN 978-80-7421-088-4.
- 35) KOLÁČKOVÁ, J. a KODYMOVÁ, P., 2010. Sociální práce s tělesně znevýhodněnými. In: MATOUŠEK, O. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. s. 89-108. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 36) KOPŘIVA, K., 2013. *Lidský vztah jako součást profese*. 7. vydání. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-262-0528-9.
- 37) KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al., 2001. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido. 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- 38) LACENA, I., 2010. *Průručka pro výchovných poradcův*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 72 s. ISBN 978-80-7452-006-8.
- 39) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. 368 s. ISBN 80-2471-284-9.
- 40) LOJAN, P., 2018. Ekonomické aspekty sociálních služeb. In: TRUHLÁŘOVÁ, Z., PÍŠOVÁ, M. (eds.). *Sociální práce jako nástroj podpory sociální změny*. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 273 – 279. ISBN 978-80-7435-708-4
- 41) MALINOVÁ, H., 2010. Sociální práce s ženami, které poskytují placené sexuální služby. In: MATOUŠEK, O. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. s. 251-266. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 42) MATĚJČEK, Z., 2013 (a). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vydání. Praha: Portál. 144 s. ISBN 978-80-262-0519-7.
- 43) MATĚJČEK, Z., 2013 (b). *Co děti nejvíc potřebují*. 6. vydání. Praha: Portál. 108 s. ISBN 978-802-6203-988.
- 44) MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing. 208 s. ISBN 978-80-271-2220-2.

- 45) MÁTEL, A., OLÁH, M., SCHAVEL, M., 2011. *Vybrané kapitoly z metódsociálnej práce I*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 214 s. ISBN 978-80-8132-027-9.
- 46) MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
- 47) MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál. 278 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- 48) MATOUŠEK, O., 2010. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 49) MATOUŠEK, O., 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2. aktualiz. vydání. Praha: Portál. 200 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
- 50) MATOUŠEK, O., 2012. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál. 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.
- 51) MATOUŠEK, O., 2013. Úvod: Cíle a úrovně sociální práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktual. a dopl. vydání. Praha: Portál, s. 11-17. ISBN 970-80-262-0213-4.
- 52) MATOUŠEK, O., HÁLOVÁ, K., 2013. Práce s dětmi a s rodinou. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktual. a dopl. vydání. Praha: Portál, s. 199- 220. ISBN 970-80-262-0213-4.
- 53) MATOUŠEK, O., HARTL P., 2013. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktual. a dopl. vydání. Praha: Portál, 49-57 s. ISBN 970-80-262-0213-4.
- 54) MATOUŠEK, O., ŠUSTOVÁ, J., 2002. Náboženství a společenská solidarita. In: MATOUŠEK, O. et al. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. s. 13-45. ISBN 80-7178-473-7.
- 55) MENTAL HEALTH COMMISSION, 2006. *Multidisciplinary Team Working: From Theory to Practice: Discussionpaper*. Dublin: MHC, s. 68. ISBN 0-9549292-5-X. Dostupné z: <http://www.mhcirl.ie/file/discusspamultiteam.pdf>

- 56) MICHALÍK, J., 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. 503s. ISBN 978-80-7367-859-3.
- 57) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Vzdělávání/další vzdělávání/kariérové poradenství*. [online]. 2020 [cit. 2021-09-06]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/karierove-poradenstvi>
- 58) MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- 59) MOLEK, J., 2011. *Řízení organizací sociálních služeb: vybrané problémy*. Praha: VÚPSV. 254 s. ISBN 978-80-7416-083-7.
- 60) MÜLLEROVÁ, P., MATOUŠEK, O., VONDRÁŠKOVÁ, A., 2010. Sociální práce s uživateli drog. In: MATOUŠEK, O. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. s. 211-225. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 61) MUSIL, L., 2013. Sociální práce a jiné pomáhající obory/profese. In MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 506 – 509. ISBN 978- 802-6203-667.
- 62) MUSIL, L., BAREŠ, P., HAVLÍKOVÁ, J. (eds.), 2011. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR* [online]. Praha: VÚPSV. 493 s. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/analyza_vykonu_sp.pdf/ea8b6fdf-62fc-6ed9-cbac-173e0b5eb759
- 63) MUŽÍK, J., 2012. *Profesní vzdělávání dospělých*. Praha: WoltersKluwer Česká republika. 264 s. ISBN 978-80-7357-738-4.
- 64) NAVRÁTIL, P., 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. 169 s. ISBN 80-903070-0-0.
- 65) NAVRÁTIL, P., 2013. Sociální fungování a životní situace. In: MATOUŠEK, O. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. s. 226-231. ISBN 978-80-262-0366-7.

- 66) NAVRÁTIL, P., et al. 2003. *Romové v České společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: Portál. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.
- 67) NAVRÁTILOVÁ, J., 2013. Vzdělávání v sociální práci. In: MATOUŠEK, O. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 576. ISBN 978-80-262-0366-7.
- 68) NEČASOVÁ, M., 2001. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci [online]. Brno: Masarykova univerzita. 98 s. [cit. 2021-03-16]. ISBN 80-210-2673-01. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2009/SPP807/um/Necasova_-_skripta.pdf
- 69) NEČASOVÁ, M., 2004. Mezinárodní etický kodex sociální práce- principy. *Sociální práce/sociálna práca*. 4(4), 31-34. ISSN 1213-624
- 70) NOVOTNÁ, J., 2014. *Teorie sociální práce: skripta*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. 126 s. ISBN 978-80-87035-96-2.
- 71) PAVLAS, I., VAŠUTOVÁ, M., 1999. *Vývojová psychologie I: pro studenty učitelství a vychovatelství*. Ostrava: Ostravská univerzita. 135 s. ISBN 80-7042-153-3.
- 72) PERIČ, T., 2012. *Sportovní příprava dětí*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. 176 s. ISBN 978-80-247-4218-2.
- 73) PIAGET, J., INHELDER, B., 2000. *Psychologie dítěte*. 3. vyd. Praha: Portál. 144 s. ISBN 80-7178-407-9.
- 74) PUGNEROVÁ, M., 2019. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada. 280 s. ISBN 978-80-271-0532-8.
- 75) PUSKAJLEROVÁ, I., 2013. *Alice Masaryková, zakladatelka české sociální práce* [online]. E-republika.cz. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <http://e-republika.cz/article2331-Alice-Masarykova-zakladatelka-%C4%8Deske-socialni-prace>
- 76) RICHMOND, ME., 1922. *Whatis Social Case Work?* [online]. New York: Russell Sage Foundation. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: <https://www.historyofsocialwork.org/PDFs/1922,%20Richmond,%20what%20is%20social%20casework%20OCR%20C.pdf>

- 77) ŘEZNÍČEK, I., 1994. *Metody Sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. Praha: Sociologické nakladatelství. 75 s. ISBN 80-85850-00-1.
- 78) ŘÍČAN, P., 2014. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál. 392 s. ISBN 978-80-262-0772-6.
- 79) Santrock, J., 2012. *Adolescence*. 14thed. New York: McGrawHill. 463 s. ISBN 978-12-8339-350-8
- 80) SHAEFOR, BW., HOREJSI, CR., 2012. *Techniques and guidelinesforsocialworkpractice*. 9thed. Boston: Allyn and Bacon. 528 s. ISBN 978-0-205-83875-2.
- 81) SHIER, M. L. et al. 2012. *SocialWorkers and SatisfactionswithChildWelfareWork: AspectsofWork, Profession, and PersonalLifethatContribute to Turnover*. *ChildWelfare*[online]. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/258424668_Social_Workers_and_Satisfaction_with_Child_Welfare_Work_Aspects_of_Work_Profession_and_Personal_Life_that_Contribute_to_Turnover
- 82) SCHWARZOVÁ, G., 2010. Sociální práce s bezdomovci. In: MATOUŠEK, O. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. s. 315-329. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 83) STUART, P., 2013. *SocialWorkProfession: History* [online]. Oxford: Oxford University Press, [cit. 2020-11-28]. Dostupné z: <https://oxfordre.com/socialwork/view/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-623>
- 84) ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J., 2013. *Vývojová psychologie: studijní opora*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 96 s. ISBN 978-80-7464-302-6.
- 85) ŠKRABALOVÁ, N., 2014. *Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce: Multifunkčnost sociálního pracovníka* [online]. [cit. 2020-11-06]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Skrabalova.pdf/6cc9ebed-7857-8956-f372-89a8f26f487d>

- 86) ŠŤASTNÁ, J., 2016. *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3356-5.
- 87) ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M., TILINGER, P. a HOŠEK, V., 2017. *Projekty utváření pozitivního postoje dětí k pohybovým aktivitám*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, spol. s r.o. 171 s. ISBN 978-80-87723-40-1.
- 88) THELENOVÁ, K., 2011. *Teorie sociální práce I*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 125 s. ISBN 978-80-7372-767-3.
- 89) THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. s. 576. ISBN 978-80-262-0714-6.
- 90) URBAN, D., 2013. Postavení sociálního pracovníka v interdisciplinárním týmu. In: JANEBOVÁ, R. *Spolupráce v sociální práci: Sborník z konference IX. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 21. až 22. září 2012*. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 123-127. ISBN 978-80-7435-259-1.
- 91) URBAN, L. et al., 2011. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada. 240 s. ISBN 978-80-247-3563-4.
- 92) VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- 93) VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. dopl. a přeprac. vydání Praha: Karolinum. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- 94) VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L., 1992. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Univerzita Karlova. 115 s. ISBN 80-7066-384-7
- 95) VELEMÍNSKÝ, M., 2017. *Dítě od početí do puberty: 1500 otázek a odpovědí*. 4. vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. 480 s. ISBN 978-80-7553-148-3.
- 96) VOTOUPAL, M., 2013. Narativní přístup v sociální práci: pomoc skrze reformulaci životních příběhů. In *Sociální práce/ Sociálna práca*, 13(3), s. 78-88. ISSN 1213-6204

- 97) VRTIŠKOVÁ, M., 2009. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Tribun EU. 210 s. ISBN 9788073998776.
- 98) ZACHAROVÁ, E., 2012. *Základy vývojové psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita. 97 s. ISBN 978-80-7464-220-3.
- 99) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2020-11-04]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-89. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

8 Seznam příloh

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Scénář rozhovoru

- 1) Kolik ti je let?
- 2) Do kolikáté chodíš třídy?
- 3) Jakou práci vykonává tvojematka?
- 4) Co podle tebe znamená pomáhající profese? Jak můžou pomáhající profese pomáhat? Dokážeš mi říct nějakou pomáhající profesi?
- 5) Zkus mi vysvětlit, co si představuješ pod pojmem sociální práce.
- 6) Co podle tebe dělá sociální pracovník? Kde můžeme sociálního pracovníka najít? Jací lidé mohou potřebovat pomoc sociálního pracovníka? Setkal/a jsi se někdy se sociálním pracovníkem?
- 7) Máš nějaké informace o sociální práci od rodičů? Bavíte se doma o sociální práci? Má se sociální práci zkušenost někdo z rodiny nebo i ty osobně? Dokázal/a bys mi popsat rodinnou zkušenost se sociální prací? Řešili jste v rodině nějaký problém za pomoci sociálního pracovníka? Jaký?
- 8) Setkal/a jsi se ve škole nějakou formou se sociální prací? S jakou?/Jak? Měli jste ve škole nějaké besedy zaměřené na sociální práci?
- 9) Zajímal/a jsi se někdy o tento obor? Jak? Proč? Věděl/a jsi o tomto oboru už před naším rozhovorem, nebo jsi o něm slyšel/a poprvé?
- 10) Dokážeš si představit, že bys byl/a sociální pracovník? Proč ano, proč ne? Dokážeš mi říct, co bys jako sociální pracovník měl/a na starosti? Co by bylo náplní tvé práce? Chtěl/a bys studovat tento obor?

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám bakalářskou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je zjistit a popsat, jaké informace mají děti staršího školního věku o sociální práci, jak ji vnímají a zda je pro ně atraktivní jako možná budoucí profese. Výzkum bude veden metodou dotazování, formou rozhovorů. Z účasti na výzkumu pro Vás nevyplývají žádné výhody či rizika.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí mé dcery/syna na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování bakalářské práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Vyplněním tohoto dotazníku souhlasím s účastí ve výše uvedeném výzkumu.

Datum:

Podpis zákonného zástupce: